

Újpest Önkormányzatának hivatalos lapja • INGYENES! • 2007. augusztus, különszám

Újpesti Napló

Város!

A város a civilizáció remekműve. Az államnál is jelentősebb. Az, hogy a bolygó egy, adott éghajlati, földrajzi, közlekedési viszonyok szerint meghatározott pontján egy pillanatban megpad-e az ember önszerveződése – kiszámíthatatlan. Hogy hosszútávon életképesnek bizonyul-e, az viszont már a körülmények függvénye, és hát nemcsak a természet, maga az ember is képes lebontó gesztusokra, mint fölvetés, átépítés, hozzácsatolás, lassú vagy gyors lakosságcsere. Ez az emberi ösztön éppen a városalapítás ösztönével egyidős, és ugyanúgy emberi teljesítmény. Tömegként az első mellett szavazunk akkor is, ha egy-emberként nap mint nap részt veszünk a romlásban azzal, hogy feledni kezdjük, vállrándítva (vagy anélkül) szépen leúsztatjuk a Dunán a saját múltunkat.

Annál, hogy Újpest úgy ünnepli városi rangjának centenáriumát, hogy már nincs meg ez az önálló városi rang – ne ragadjunk le. Épp azért kellett az emelt bevezető, hogy érzékeltessen: a városalapítás néhány jogszabályban meghatározott többletjognál és -felelősségnél nagyobb horderejű dolog. Valójában az a szerepe, hogy a városalapítók, az akkori lakosság, gyárosok, kereskedők, tanárok, művészek, sportolók, tudósok kvalitásairól árulkodjon. Arról, hogy az emberiség néhány évezredes innovációs folyamatának aktív részesei lehettek.

Nehezen tudnánk olyan dolgot mondani, ami a városalapításnál, a város beüzemelésénél aztán az alapítókhoz méltó működtetésénél jobban előreviszi a történelmet. Újpest úgy vizsgázott jellesebbre ebben az ügyben, hogy a városi rang előtt száz évvel még pusztán állt a mai központ helyén. A várossá nyilvánítás a kor Magyarországnak (ó igen, a háromszor ekkora országnak) aktuális közröhejét számolta fel: állhat-e nagy-községi rangban egy fórummal, ipartelekkel, szervezett munkássággal bíró, több tízezres település Európa közepén?

Hát: nem állhat. Ennek kimondása innen származik, a kezdeményezés pedig az itteniek teljesítménye miatt érte el a célját – a mai helyzet már nem az ittenieké múlt. A mai újpestiek tehát akkor is büszkéek lehetnek a városukra, ha némi történelmi magyarázatra szorul a büszkeségük. – SZÁLINGER BALÁZS

XV. évfolyam. Ujpest. 1907. június 16. 24. szám.

UJPESTI KÖZLÖNY

TÁRSADALMI EGYESÜLETI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP

Közzétételi árak:
Egyes évi 4 kor., (előre 4 kor., hátrahagyva 2 kor.)
Egyes évi 16 fillér.
Kiadásának módjait díjrendszertől meg kell határozni.

Főszerkesztő és kiadó: **HARTONFFY IMRE.**

Szerkesztőség: Attila-utca 32. szám
Kovács és társai által kiadott közlemények
költségteljes. – Kéziratok vissza nem adandók.

Kiadóhivatal: Attila-utca 32. szám
Kovács és társai által kiadott közlemények
költségteljes. – Kéziratok vissza nem adandók.

Ujpest rendezett tanácsú város.

A belügyminiszter végre megengedte azt, hogy Ujpest község átalakuljon rendezett tanácsú várossá. Mi, akik az átalakulásnak sohasem voltunk ellenségei, örömmel üdvözljük eme tény, jöhet a rendezett tanácsú város szervezete alig fog tartani 1–2 évig, mivel a fővároshoz való csatolás addigra elkövetkezik.

Mindenesetre meghajlunk Ujpest adófizető polgárai többségének akarata előtt. Ám boldoguljon továbbra Ujpest mint város. Több mint hatvan éve község volt, s lakosságának számbeli arányánál, kiterjedésénél fogva teljesen megőrt arra, hogy várossá legyen. Az átalakulás nem fog nehézségekkel járni. A tervezet régen készen van, a tisztviselők megmaradnak, s így az új városi képviselőtestület megválasztása a jövő hó folyamán megtörténhetik.

Egy nagy haszon háramlik Ujpestre nézve az átalakulás következtében és ez az, hogy megszabadul a járási főszolgabíró gyámkodása alól. De ugylátszik ez az öröm kettős, mert nemcsak Ujpest örvend annak, hogy megszabadul a váci főszolgabíró protektorátusságától, hanem a váciak is örvendenek. Erre vall a „Váci Hírlap“ 46. számának közleménye, melyet szöveg szerint ideiktatunk:

„A leg fiatalabb rend. tan. város. Ujpest rendezett tanácsú várossá való átalakulására vonatkozó községi képviselőtestületi és a vármegye törvényhatósági bizottsági határozatát a belügy-

miniszter jóváhagyta. A jóváhagyás most érkezett le a megyéhez és jelenleg dr. Agoraszti főjegyzőnél van. A jóváhagyást a vármegye f. hó 10-én tartandó közgyűlésen fogja jóváhagyni, egyidejűleg Ujpest is megteszi az átalakulási intézkedéseket. Hír szerint dr. Ugró Gyula eddigi községi bíró fogják polgármesterré választani s így a váci járás és az ország legnagyobb községe rend. tan. várossá válik. A váci főszolgabíró hivatalban a belügyminiszter engedélyre nagy örömet kellett, mert a hivatal eddig ugyszólván agyon volt terhelve a 45.000 lakossú község ügyeinek intézésével.“

Az orszóbfalviak pedig megrökönyödnek arra a hírre, hogy Ujpest rendezett tanácsú várossá lett. Az „Erzsébetfalvi Közlöny“ 23. száma a következőképpen regisztrálja a hírt:

„Ujpest rendezett tanácsú város.“ A belügyminiszter f. évi 5381. sz. határozatával megengedte, hogy Ujpest nagy-község rendezett tanácsú várossá alakuljon. Ugy látszik lütek a fővároshoz való becsatolásának hosszú időre. Hát még nekünk!“

Haladjon Ujpest továbbra is az új pályáján, s a város leendő vezetői úgy vezessék Ujpest város ügyeit, hogy az édes mindnyájunknak, kik a város lakói vagyunk, meglegedését vívja ki.

Éljen tehát Ujpest, mint rendezett tanácsú város.

Újpest város képviselőtestületének véghatározata a város címerének megállapítása ügyében

A város képviselőtestülete elfogadja a M. Kir. Országos Levéltár adatai alapján Újpest r. t. város részére készített, a képviselőtestületnek rajzban bemutatott, következő leírású városi címeres pecsétet.

Álló, csücskös talpú pajzs, melynek vörös mezejében arany horgony lebeg, a pajzsra arany korona van helyezve. A pecsét körirata: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye: Újpest r. t. város.

Újpest, 1908. április 30.

Tizenhét éve polgármestere Újpestnek – most is éppen, amikor a százéves várost ünnepeljük. Jogászként sokat tanulmányozta az akkori várost – a mostaninak alakítója. Mi a közös az akkori és a mostani Újpestben? Derce Tamás polgármestert kérdeztük.

Minden a múltunkból következik

Száz éve avatták várossá Újpestet. Ma a főváros számmal jelzett kerülete. Mennyire létező dolog az, amit most ünneplünk?

– Ehhez egy kis jogtörténet-ismeret kell, hogy mi volt a különbség a város és a község között. 1907. augusztus 13-áig Újpest nagyközség volt, másnap lett város. Európa legnagyobb faluja volt az akkori 60 ezres lakosságával, de állítom, hogy egyben a leggazdagabb faluja is. Gondoljunk csak a Városházára, amit 1900-ban épített... egy falu. A rendezett tanácsú várossá nyilvánítás gyakorlatilag azt jelentette, hogy a saját ügyeinkben mi döntöttünk. A még nagyközség Újpesten ha valaki akart építeni egy kerítést, el kellett mennie Vácra, a váci járáshivatalban be kellett adni az igényt, a Monarchiának pedig híres volt a bürokratizmusa, tehát többször meg kellett járni az utat oda-vissza.

Újpest a nála kisebb Váchoz tartozott?

– Furcsa, de így van. Vác akkor olyan 25 ezres lélekszámú lehetett. Viszont püspöki város volt, városi mivolta soha

nem kérdőjeleződött meg a történelem során. És volt még egy nagy előnye velünk szemben: folyamatosan lakott település volt, míg Újpest területét többször lerombolta a rajta átvonuló katonaság. Az 1500-as éves közepétől az 1800-as évek elejéig ténylegesen pusztta volt. A rendezett tanácsú várossá nyilvánítás tehát azt jelentette, hogy a saját ügyeinkben mi döntöttünk. Volt egy meghatározott időszak, amikor például az új épületekre nem kellett házadót fizetni. Újpesten ekkor hatalmas építkezés kezdődött. Ezt aztán az első világháború törte derékba.

Már tudjuk, mi a különbség nagyközség és város között – de mi a különbség kerület és város között?

– Ugyanaz. Annak idején egy község azt se határozhatta meg, hogy a lovaskocsin a petróleumlámpát hánykor kell meggyújtani. Ebrrendeletet sem adhatt ki. Azzal, hogy kerületté váltunk, sok dolgot elvesztettünk, amit a város-sá nyilvánításkor kivívtunk. Nézzük csak meg: Győr hozzávetőlegesen akkora lakosságú, mint mi. Ezzel szemben, míg a mi költségvetésünk 15, az övék 34 mil-

liárd. Van egy húszmilliárdnyi különbség, ami, ha önállóak lennénk, megmaradna. Azt viszont kétségtelenül tudomásul kell venni, hogy Újpest lakosságának legnagyobb része azt mondja, hogy nem akar vidék lenni. Ugyan nem tudom, mi a rossz abban, ha valaki nem a fővárosban lakik, hanem papíron egy vidéki városban, de valójában ugyanott – de természetesen ezt tudomásul kell venni, és ezért nem is kezdeményeztem komolyan soha népszavazást az elszakadásról. Pontosan tudom, hogy az újpestiek nem szavaznák meg, márpedig senkit sem lehet boldoggá tenni, ha nem akarja. De ugye azt kérdezte, hogy mi a különbség kerület és város között, így ezt el kellett válaszolnom.

Csak a pénz teszi ezt a különbséget?

– Nem csak az. Jó néhány dolgot, ami a főváros hatáskörébe tartozik, a lakosság tőlünk kér számon. Triviális dolgot mondok: a fővárosi közterületeken a köztisztaság megteremtése a főváros feladata lenne. Tessék elolvasni az önkormányzati törvényt. Amikor a hatáskörfelosztás volt a rendszerváltozás

idején, nemcsak a fürdőket kérte a főpolgármester úr, hanem a Köztisztasági Hivatalt is követelte, ragaszkodott hozzá. Ennek megfelelően a takarítógépek, a takarítószerek, a Főkefe eszközállománya nem lett a kerületek között felosztva, hanem maradt a fővárosnál. Ha most kimegyünk Újpesten a szabadba, azt látjuk, hogy a járdaszegély és az úttest között a Kárpát-medence valamennyi növénye ott virágzik. Nem vágja le senki, pedig ez a főváros feladata lenne. Ő kap rá pénzt, az újpestiek adójából is. De ugyanígy ő kap pénzt az újpestiektől a szemét szeszesedésére. Mégse csinálja meg. Vagy ott van az utak karbantartása. Hogy a csudába van az, hogy a Leiningen utcát 2005-ben mi újtottuk fel a költségvetésünkéből? A Baross utca. A főváros feladata lett volna, mi újtottuk fel. Ezek százmilliós nagyságrendű tételek voltak. És a fővárosnak még van képe azt mondani, hogy rendben, megcsináljuk, de csak akkor, ha te is beszállsz. Az nem zavarja, hogy csak ő kap rá pénzt. Ott van a felüljáró, ami a Külső-Szilágyi utat és a Szilágyi utat köti össze – fővárosi feladat lenne, egymilliárdba került, de minden harmadik forintot nekünk kellett hozzátennünk. De úgy is mondhatnám, hogy más, kötelező feladatainktól kellett elvonunk ezeket a forintokat, mert azt akartuk, hogy megépüljön a felüljáró.

Tehát ha a lakosság akarná az önállóságot, akkor ez valóságos alternatíva lenne? Milyen hátrányokkal járhat?

– Az lenne. Mindig el szokták mondani, hogy persze, akkor a villamos meg a metró megfordulna a határ előtt – hát tessék megmondani, hol fordul meg? Egy. Kettő: a BKV-nak is érdeke, hogy minél több utast szállítson, mert annál több a bevétele. Egy száztíz ezres lakosságú várossal a BKV is számolna. Ezen kívül itt van nálunk a szennyvíztisztító. Mi se zárnánk le a szennyvíztisztítást Újpest határánál. Hadd emlékeztessenek arra, hogy Dunakeszi például nem tartozik a főváros-hoz, így azért, hogy az ő szemétlereküket a főváros használni tudja, Dunakeszinek évente kettőszázmillió forintot fizet. A kerületek között mi fizetjük be a legtöbb iparüzési adót. Ez ebben az esetben a miénk lenne. ►►

Ez matematika?

– Igen, de mondom, feltétlenül tudomásul kell venni, hogy az emberek többsége nem akarja.

A gazdasági-jogi dolgokon kívül mit ünneplünk? Van üzenete a száz évvel ezelőtti döntésnek?

– Az, hogy ma milyenek vagyunk, az a múltunkból következik, és az, hogy milyenek leszünk mi vagy a gyerekeink, a jelentől függ. És mi azért vagyunk olyanok, amilyenek, ha úgy tetszik, nagyon könnyen alkut kötő emberek, mert a túléléshez a Kárpát-medencében mindig is az kellett, hogy állandóan alkut kössünk. Az emberek többsége pedig olyan lesz, mint amit otthonról hoz. A gyerekeim olyan lesz, amit nálam otthon lát. Ebből ki-következtethető, hogy milyen lesz az ország ötven év múlva. Amilyenek mi vagyunk. És ez visszafelé is érvényes: ha ilyenek lettünk, abból látható, milyenek voltunk. Egy kicsit trehányak, a korabeli újságok például szinte szerencsevadászoknak láttatták az itt élőket, elég negatív véleménnyel voltak a közbiztonságról, az itteniek

mentalitásáról. De ha kétségeink vannak, arra lehet támaszkodni, hogy a történelem mindig ismétli magát.

Jól értem, pesszimista Újpest jövőjét illetően?

– Nem tudom megmondani, milyen lesz Újpest, mert az, hogy mi a főváros-hoz lettünk csatolva, alapvetően megváltoztatta a képletet. A lineáris vonal, a település kiszámítható fejlődése ezzel megszakadt. A fejlődésen nem feltétlenül a további és további építkezést értem – Angyalföld legnagyobb bűne például éppen az, hogy teljesen beépítették a vízpartot. Én szeretném a miénkét megóvni ettől. Összetett felelőssége van a vezetőknek. 1913-ban például bekerült egy javaslat az újpesti képviselőtestület elé, hogy Megyeren még egy patika nyíljon. A testület elutasította, mondván, hogy nemcsak az a dolgunk, hogy Újpest és Megyer ellátását biztosítsuk, hanem az is, hogy a vállalkozóknak megérje itt lenni Újpesten, de ha két gyógyszerár lenne, egyik se működne jól. Ha ma így gondolkodnánk, akkor azt mondanám, hogy jó lesz itt ötven év múlva.

– SZÁLINGER BALÁZS

Nemcsak a 100!

Ne higgyük, hogy 2007-ban „csak” a városná születésének 100. évfordulóját ünnepelem. Idén ugyanis...

- 95 éve van vezetékes víz Újpesten;
- 95 éve épült fel a Chinoin első gyárépülete;
- 85 éve adták át a Megyeri úti UTE-stadiont, amit Hajós Alfréd tervezett;
- 75 éve épült fel a Jendrassik Alfréd tervezte Városi Kórház;
- 75 éve jelent meg Ugró Gyula Újpest monográfiája – ami máig hivatkozási alap a helytörténeti kutatáshoz;
- 75 éve nyert olimpiai címet Los Angelesben Halassy Olivér;
- 55 éve építették Újpest központjában az Állami Áruházat;
- 55 éve kezdte meg működését az újpesti Oxigéngyár;
- 50 éve épült újjá a Könyves Kálmán Gimnázium épülete;

- 45 éve számolták fel a régi temetőt, az ismert személyiségek (pl. Lebstück Mária) hamvait átköltöztették a Megyeri Temetőbe;
- 40 éve annak, hogy létrejött az Újpesti Kórház és Rendelőintézet, három intézmény egyesítésével;
- 35 éve jött létre a Helytörténeti Gyűjtemény Neogrady László vezetésével;
- 30 éve avatták fel az Újpesti Dózsa atlétikai stadionját a Szilágyi utcában;
- 25 éve kezdték el szabályozni a Szilas patak addig érintetlen újpesti szakaszát;
- 20 éve adták át a Kozma Lajos Faipari Szakközépiskola mai épületét a Deák utcában;
- 15 jött létre az Újpesti Helytörténeti Alapítvány;
- 15 éve rendezte a Városvédő Kör az első helytörténeti vetélkedőt;
- 10 éve zárt be az Alkotmány Mozi;
- 10 éve újították fel az újpesti zsinagógát.

Az első és az utolsó

Újpest város 1907-től 1950-ig tartó története alatt összesen tizenhárman ültek a városvezetői székben. Ugró Gyula volt az első, Döbrentei Károlyné az utolsó.

BÍRÓBÓL POLGÁRMESTER – UGRÓ GYULA

Legismertebb műtermi fotóján díszmagyarban, karddal az oldalán áll egy biedermeier asztalkára támaszkodva. A kiskorától Újpesten élő Ugró Gyula már 11 évesen is a társaság középpontja volt. Éveken át sikerrel vett részt alkalmi színi előadásokon. Alig volt 12, amikor Sztéryny Józseffel és társaival megalapította az Újpesti Közművelődési Kört, amelynek két évtizeddel később székházat is építtetett. A jogi doktorátus megszerzése után a honvédelmi minisztériumban vállalt tisztviselői állást.

1896-ban – munkája mellett – publicisztikai pályára lépett, a Társadalmi Lapokat szerkesztette, és verseket publikált. 1906-ban bíró lett, és teljes figyelmét a városi rangra törő nagyköztség ügyeinek szentelte. 1907 augusztusában Újpest városi rangra emelkedett. Az első világháború kitöréséig utcákat köveztek, bevezették a villanyvilágítást és a vizet, felépült a tűzoltóaktanya, a járásbíróház, a vághíd, a víztorony és a munkásotthon. A látványos fejlődés szemtől szemtől egy politikai csoportosulásnak is, akik pánamázással vándorolt meg a polgármestert. Ugró tagadta a vádakat, 1913-ban mégis lemondott.

Az „őszirózsás forradalom” idején visszahívták, 1919-ben azonban újra eltávolították székéből. Az 1920-as évektől fokozatosan újra bekapcsolódott a városvezetés munkájába. Életének ezt követő időszakából öt esztendő a város történetének feldolgozásával és megírásával töltött. A Magyar Városok Monográfiája című sorozat IX. kötetét – Újpest 1831–1930 – a helytörténészek csak „Az Ugróként” emlegetik. A következő évtizedben sorra jelentek meg verses és dalos kötetei.

A második világháború után – 81 évesen! – ügyvédi irodát nyitott. Három évvel később, 1949. november 4-én hunyt el. Páratlan egyénisége, pályája a várostörténet önálló fejezete.

Hirmann László portréja nyomán összeállította: Rojkó A.

VASMUNKÁSBÓL POLGÁRMESTER – DÖBRENTAI KÁROLYNÉ

Az önálló Újpest utolsó polgármestere 1948 májusában vette föl hivatalát. Akkor már tizenhárom éve, huszonegy éves kora óta volt szereplője a munkásmozgalmaknak az Egyesült Izzóban. Újpesten az utolsó volt – más szempontból viszont első: előtte soha Magyarországon nem dolgozott női polgármester. Tény, hogy elkél az asszony a Városházán – de ez a hithű kommunista nyilvánvalóan csak a kor szellemének megfelelő huncutságok után huppanhatott a jogtudós Ugró Gyula bőrfoteljébe. Csak egy példa, saját tollal: „1947 szeptemberétől 6 hónapos pártiskolára kerültem, és ott közölték velem azt, hogy Újpest polgármesterévé fognak választani. (...) És az akkor nagyon fontos volt, hogy nő kerüljön ilyen pozícióba. Elfogadtak. Én gondolom, hogy azért is fogadtak el, mert nem akartam okosabb lenni az okosoknál.” Vagy itt a másik, az MKP újpesti szervezetének 1948. májusi propagandakörleveléből: „Készítsünk transzparenst, táblát (»Éljen Döbrentei elvtársnő«, »Eddig védted, most vezeted a várost«, »Dolgozók városában dolgozókból polgármester«); Szervezzük meg a hangulatgárdákon keresztül a tömegek éljenzését, tapsát, énekét”. És mintha ez még nem lett volna elég, maga Rákosi elvtárs is eljött az Újpesti Városházára aznap, amikor Döbrenteiné elvtársnőt megválasztották.

Polgármestersége alatt azon túl, hogy elő kellett készítenie Újpest Nagy-Budapesthez kapcsolását, továbbra is a kor szellemének megfelelően végezte munkáját: hároméves terv keretében építette föl a Szent László tér tömbházait és a Vécsey utca földszintes épületeit – meg persze volt némi tisztogatás is a közintézmények élén. Nagy-Budapest létrejöttkor a Fővárosi Tanácsnál kapott munkát, majd jogi diplomát is átvehette. Ezzel 1957-ben a szabadságharcosokkal szembeni megtorlásokban jeleskedő Fővárosi Bíróságra került, majd ott 1962-ben azt is kiérdemelte, hogy a Legfelsőbb Bíróság bírói közé emelkedjen. 1987-ben halt meg. – SZB

László gróf ma is kilovagol

2007 augusztusa többszörös ünnep Újpest, Fót és a nagykárolyi Károlyi család életében. Az Újpestet alapító Károlyi István gróf 210 esztendeje született, és az évforduló emlékére – Szent István napján – emléktáblát avattak a fóti kastély homlokzatán. Az ötvenévi emigrációból egy bő évtizede hazatelepült Károlyi László gróffal, a „hallgatag mágnás” ükunokájával beszélgettünk.

Emlékszik arra a pillanatra, amikor felnőtt fejjel először tért vissza Magyarországra?

– Igen, több mint húsz évvel ezelőtt kaptam az első meghívást a Hegyközbe. Az ott lévő füzérradványi kastély mindig a család legkedveltebb épületei közé tartozott. 1936-tól kastélyszálló, majd a szocializmus éveiben tudószanatórium működött a falai között, de a helyi vezetés szeretne volna eredeti szépségében helyreállítani. Az 1980-as évek közepén Szabó György, a Borsod-Ababúj-Zemplén Megyei Tanács akkori elnöke (később a Horn-kormány népjóléti minisztere) meghívására érkeztem haza. Több tárgyalási forduló után közösen előkészítettünk egy megállapodást, amelynek keretében külföldi befektetők bevonásával, mintegy tizenöt millió dollárért vállaltuk a kastély felújítását. Akkoriban nem haladhattak túl gyorsan az ügyek; közeledett a rendszerváltás. 1989–90-ben leváltották a megyei vezetést, a szerződés nem jött létre, a befektetők pedig nem vártak tovább.

A nyugaton élő emigráció mennyire hitt a hazai rendszerváltásban?

– Nem gondoltuk, hogy megérjük a fordulatot és a demokratikus átalakulást.

Annak idején hogyan vette föl a kapcsolatot Fóttal?

– 1992-ben, Angliában levelet kaptam Csáky Lászlótól, a fóti Gyermekközpont igazgatójától, hogy intézményük szeretné fölvenni Károlyi István nevét. A következő évben meghívtak a névadó ünnepségre, amelyen a Károlyi család

számos külföldön élő tagja is megjelent. A rendezvényen az a megtiszteltetés érte Erzsébetet, a feleségemet, hogy felkérték, vállalja el a gyermekközpont felletti fővédnökséget. Az ünnepség után visszautaztunk Angliába, de Erzsébetet nagyon érdekelte a gyerekváros világa, és szeretett volna közvetlenül is segíteni. 1994-ben az önkormányzat és az igazgató úr felkínálta a lehetőséget, hogy költözzünk haza Fótra.

Azonnal igent mondott, vagy mérlegelte az elmúlt fél évszázadban történeteket?

– Döntésemben a politikai tényezők nem játszottak szerepet. Számomra a legfontosabb kérdés az volt, hogy megoldható-e, hogy Magyarországról vezessem a céget. Egy tanácsadó cégem van, emellett egyszer használatos orvosi készülékek importjával foglalkozom. Egyik vállalkozásból sem kívánok nyugdíjba menni. Lényeges volt ugyanakkor – és ezt feltételként szabtam –, hogy a kastélyban teremthessünk új otthon magunknak. Az épületnek ebben a szárnyában akkoriban szövedő működött, amit aztán elköltöztettek. Végül 1995 májusában tértünk vissza, azóta béreljük ezt az épületrészt.

Fóton mennyi ideje jut arra, hogy hódoljon a régi kedvteléseinek?

– Hazatérésünk után újraindítottam a nagy hagyományokkal rendelkező helyi lovaséletet. Angliában a military lovas sportban jeleskedtem, díjlovagoltam, és ma sem múlik úgy el nap, hogy két-három órát ne a nyeregben töltenék, és ne ugratnék Senator nevű lovammal. A va-

dászatról sem mondtam le, rendszeresen járom a zempléni erdőket.

Nem sokkal hazatérésük után alapítványt hoztak létre a családi műemléképületek helyreállítására és a még fellelhető emlékek összegyűjtésére. Hol tartanak a munkában?

– Az 1996 óta működő alapítvány egyik célja az egykori családi birtokok: Fót, Lászlótanya, Kőkapu, Füzérradvány és Nagykároly történetének feldolgozása és dokumentálása. Ennek érdekében már több kötetet is kiadtunk, és három emlékszoba létrehozásán is dolgozunk. Füzérradvány és Nagykároly mellett itt, a fóti kastélyban rendeztünk be egy galériát, amely emléktárgyak, festmények, személyes iratok segítségével mutatja be a Károlyi családban évszázadokon keresztül uralkodó szellemiséget. Szeretnénk visszakapni néhány festményt azok közül, amelyeket az édesapám a háború után letétbe helyezett a Nemzeti Galériában. Két Munkácsy-képet a Hadtörténeli Múzeum őriz, egy Barabás Miklós által készített Károlyi István-portré a fóti plébánián található. Ezek jó helyre kerültek, de számos neves festők által készített alkotás még nem találta meg a helyét. Nemrég megállapodtunk arról is, hogy az alapítvány – a fóti önkormányzattal közösen – átveszi a gyermekközpont kezelői jogát, és remélhetően gondos gazdája lesz a kastélynak és a parknak.

Újpest mennyire áll közel a szívéhez?

– Gyerekkoromban Újpest nyugalmas kisváros képét mutatta, és a munkásság mellett jelentős középistállal rendel-

kezett. Minden nap itt vezetett keresztül az utam az iskolába. Gyakran elkísértem a szüleimet a Clarisseumba, a Stephaneumba, és néha a Tungsramba, ahol Jankovich nagybátyám volt a gyár kereskedelmi igazgatója. Az 1930-as évek közepétől Dorka nevű pónimmal már én is részt vehettem a káposztásmegyeri vadászatokon. Életem első igazán szörnyű élménye, az 1944-es szőnyegbombázás is Újpesthez fűződik. Anyámmal a fóti Somlyó-hegy tetejéről, lóhátról néztük, amikor déli fél 1-kor megjelentek az amerikai gépek. Sosem fogom elfelejteni. Először megláttuk a füstöt, és csak utána hallottuk a robbanásokat. Egész nyáron naponta kétszer, éjjel és délben hullottak a bombák. Amikor a nappali támadás véget ért, rendszeresen bementünk a városba, és segítettünk az embereknek. Anyám azon a nyáron önkéntes ápolónőként dolgozott, a kastély egyik szárnyát felajánlotta a Burger Klinikának.

Később a zempléni határszélen bujkáltunk, majd Bécsbe, a Szudéta-vidékre és Bajorországba menekültünk. Anyám a testvéreimmel később visszajött, mert apám 1949 végéig nem hagyta el az országot. Én Svájcban tanultam tovább, utána Argentínában, Chilében és Peruban dolgoztam. Végül Londonban telepedtem le. Amikor hazatértem, a káposztásmegyeri szántások helyén már lakótelep állt, és Újpest a főváros egyik kerülete lett. Károlyi István nevét utca, iskola, és hamarosan egy egész lakónegyed viseli a városrészben. Újpest őrzi a hagyományokat, és amikor meghívják, én is szívesen részt veszek a helyi megemlékezéseken. Azt hiszem, a legjelentősebb változások akkor is bekövetkeztek volna, ha az elmúlt ötven évben a világ normális mederben halad. – ROJKÓ ANNAMÁRIA

Újpesti könyvek Top 5

1 Dr. Ugró Gyula: Újpest 1831-1930 (Magyar városok monográfiája kiadóhivatala, 1932). E forrásértékű alpmű szerzője maga is részese volt a város történetének. Szerkesztőként minden jegyzőkönyvhöz, dokumentumhoz és statisztikához hozzájutott, ezért teljes körű, remekül megírt szociológiai, szociográfiai kötetet alkotott. A város híveinek Bibliája.

2 Újpest lexikon (Kossuth Kiadó, 2002). Az Újpesti Közművelődési Kör kezdeményezésére készült kézikönyv a településsel kapcsolatba hozható személyek életrajzát közli. A kötet felöleli a helytörténet, az építészet, művészet- és irodalomtörténet, az ipar, a tudomány és a sporttörténet témakörét. Újpesti holtak és élők tára.

3 Újpest. A 100 éves város (Kossuth Kiadó, 2007). A most megjelenő tanulmánykötet 43 szerző igényes és színes írását tartalmazza tematikus felosztásban. A könyv a város jelentős személyiségeivel, gazdasággal, közterületekkel, épületekkel, kultúrával, a színházzal és a sporttal egyaránt foglalkozik; kitér az egyházakra is. Bőséges tartalma és közérthető stílusa remek párosítás.

4 Dokumentumok Újpest történetéhez 1840-1949 (Budapest Főváros Levéltára, 2001). A kötet bevezető tanulmánya Újpest és a főváros kapcsolatát vizsgálja a község alapításától 1949-ig. A könyvben 93 levéltári dokumentum időrendben tárja fel a település képviselő-testülete, ill. az illetékes törvényhatóság által tárgyalt legfontosabb kérdéseket. Sokkal izgalmasabb, mint gondolják.

5 Újpesti utcanévllexikon (Újpesti Városvédő Egyesület, 2003.) A könyv bevezetőben ismerteti Újpest statisztikai mutatóit, történeti áttekintésben összefoglalja a legfontosabb névadási jellegzetességeket, és közli a ma érvényes elnevezéseket. A szócikkekben a jelenlegi mellett a korábbi névhasználat is megjelenik, és szerepel a kerületen belüli helymeghatározás. Térképekkel, fotókkal illusztrált. A névadási szokásokat vizsgálva, különösen érdekes.

Száz év művészei és tudósai

Újpesten minden sportbarátnak megvan a maga álmválogatottja. Ez a virtuális aranycsapat sohasem jöhet össze, kizárólag a mi szívünkben létezik. A centenáriumi lapszám szerkesztői alábbiakban egy ehhez hasonló, művészekből és tudósokból álló csapatot állítottak össze. A teljesség igénye jelen esetben nem kérhető számon, csupán egy-egy jelentős személyiség felvillantására nyílik lehetőség. Az öt művészből és öt tudósból álló toplistát olvasóink otthon szabadon bővíthetik, tagjait ízlésük szerint lecserélhetik.

BANGA FERENC
grafikusművész
(1947-)

Stílusvilága összetéveszthetetlen. Szálkás és koromfekete figurái különös világ lakói. Jönnek-mennek a papíron, grimaszokat vágnak, nyüzsögnek, mintha csak magunkat, vagy apró árnyékainkat látnánk. Az újpesti művész a hazai irodalmi élet neves alkotóival – többek között Esterházy Péterrel és Parti Nagy Lajossal – dolgozik együtt; közös munkáikban, tekerkönyveikben a rajz épp olyan érzékeny, mint a betű. Egyedi rajzokat, fametszeteket, kőrajzokat, linóleum- és rézmetseteket, grafikai sorozatokat, albumokat és szobrokat készít. Művészkönyvei, bibliofil munkái különleges műalkotások, legyen szó a kortárs szerzők vagy a régi magyar irodalom alkotóinak munkáiról, ez utóbbiak az ELTE Historia Literaria, azaz a Képes Próza Tár című bibliofil könyvsorozatában jelennek meg. Tipográfusként nevéhez fűződik az Újpesti Helytörténeti Értesítő és számos, újpesti témájú kötet: a Gróf Károlyi István élete, a Hallgatag mágnás, a Dokumentumok Gróf Károlyi István életéből, az Újpest lexikon és a centenáriumi megjelenő Híres újpestiek. Munkácsy-díjas, Erdemes művész.

BAY ZOLTÁN DR.
– fizikus
(1900-1992)

A tudós visszaemlékezése szerint az 1916/17-es tanévben ő és a vele egy iskolába járó leendő költő, Szabó Lőrinc az azt latolgatták, eljut-e majd az ember a Holdra? Szabó Lőrinc úgy vélte, hogy ez a költészet szárnyán lesz lehetséges, Bay

Zoltán szerint viszont a tudomány segítségével. Bay és kutatótársai harminc évvel később kidolgozták a világ-hírű úrkísérletet, amellyel észlelték a Holdra irányított radarhullámok visszaverődését. Mindez nem jött volna létre Aschner Lipót gyárigazgató nélkül, aki a tehetséges fizikust 1936-ban személyesen hívta meg, hogy vegye át az újpesti Egyesült Izzólámpa és Villamosági Rt. kutató-laboratóriumának vezetését. Bay Zoltán még abban az évben megalkotta a rádiólokátort, majd számos szabadalmat nyújtott be a fény- és elektroncsövek kifejlesztése terén. A tudós a műszaki egyetem tanára is volt, 1948-ban az Egyesült Államokba emigrált. Ott további kísérleteket vezetett. Az 1980-as évektől rendszeresen részt vett a hazai tudományos konferenciákon, 1981-ben az MTA tiszteletbeli tagja lett, és átvehette a Magyar Köztársaság Rubinokkal Ékesített Zászlórendjét. Újpesten a Görgey utca sarkán egy mellszobor őrzi az emléket, Jeruzsálemben, az Igazak Kertjében pedig egy olajfa, mert 1944 nyarán, a Tungsram műszaki vezérigazgatójaként 13 zsidó származású mérnököt mentett meg.

BERDA JÓZSEF
– költő
(1902-1966)

Neveztek költészetünk Szent Ferencének, magyar Villonnak, újpesti Rabelais-nek, poéta Kakuk Marcinak, terített asztalok áldozópapjának, haspókok védőszentjének, ludak főpásztorának. Nemzedéke tagjaival ellentétben a költők közé nem széles körű műveltséggel érkezett. Autodidakta volt: négy elemi osztályt végzett lakatosinas. Angyalföldről költözött Újpestre.

Kenyérkereső munkavállalóként volt kifutó, hordár és könyvügynök. Tizennyolc évesen kezdett verseket írni; dolgozott a Nyugatnak, a Széphalomnak. Versei jelentek meg az Álláspontban és a Szép Szóban. Költészetének számos méltatója a németalföldi festők csendéleteit emlegeti Berda József nyálcsordító, a testiség kultuszát éltető látomásaival kapcsolatban. Krúdy „ínyenc novellái” mellett e versek állják a próbát a gasztronómia megéneklésében. Baumgarten- és József Attila-díjas költő.

BRÓDY IMRE
fizikus
(1891-1944)

Képzelnünk el egy komoly tudóst, akinek az Eötvös Loránd Fizikai Társulat díja, valamint Újpesten egy gimnázium és egy utca viseli nevét. Egykori kollégája, Valkó Iván Péter így jellemezte: „Személyiségét mackós kedvessége, humorérzéke, a fiatalok felé irányuló figyelem és türelme tette rendkívül rokonszenvesé.” Feltűnő volt irodalmi tájékozottsága, ezért az Egyesült Izzó igazgatója megbízta a könyvtár vezetésével és a céget bemutató szakkikkek megírásával. Sőt! Benedek Marcell felkérésére 1927-ben közreműködött az Irodalmi Lexikon szerkesztésében is. A Tungsram laboratóriumában a kriptonégy kifejlesztésén dolgozott. 1936-ban a BNV-n a gyár pavilonjának szencziója a kripton-töltésű izzólámpa volt. Világsikerét főleg kis formájának, és fehérebb fényének köszönhetette. Az 1944-es deportálást nem kerülhette el. Újpestről, Martinovics utcai otthonából viték el, és az év őszén, Bajorországban halt meg.

ERKEL GYULA
karmester, zeneszerző (1842-1909)

Újpest felívelő korszakában, a városos alakulás éveiben a kulturális igény, és a civil kezdeményezések száma is megnövekedett. Az Újpesti Zeneművelő Egyesület megalapította a Conservatoriumot, amelynek élére a település minden legismertebb zeneművészt, Erkel Gyulát kérték fel. A Bánk bán szerzőjének fia akkor már három esztendeje újpesti lakos volt, otthonát a Deák utcában rendezte be. Amikor Zenede igazgatói posztját elvállalta, a művésztanár az Operaház karmestereként dolgozott. Jelentős tapasztalata lehetett a zeneoktatásban, hiszen korábban több éven át vidéki városokban tanítószkodott, majd a Zeneakadémia oktatója lett. Ő maga zongorán és ústodobon játszott, vezényelt, valamint dalokat, kórusműveket és zongoradarabokat írt. Nevéhez fűződik a Csongor és Tünde és Az ember tragédiájának színpadi zenéje. Conservatóriumi állásából 1908-ban nyugalomba vonult, és alig egy évre rá meghalt. Nevét ma utca, és a kerületi zeneiskola őrzi Újpesten.

GYÖRKÖSSY ENDRE DR.
lelkész,
pszichológus
(1913-1997)

A gyülekezetalapító és templomépítő református lelkész 1990-ben, az elsők között kapta meg az Újpest díszpolgára elismerést, az Ad Honorem Újpest díjat, és a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét. Budapesten bölcsészeti majd teológiai tanulmányokat folytatott, 1939-ben avatták lelkésszé. Fiatal papként fordult a lélektan felé, mert úgy vélte, nem eléggé ismeri a híveit. Ravasz László püspök Baselbe küldte pszichológiai tanulni. Svájcban ismerkedett meg Junggal, aki nagy hatást gyakorolt rá. Amikor visszatért, Debrecenben is elvégezte a pszichológia szakot, és ledoktorált. 1942-ben megalapította az újpesti újvárosi református gyülekezetet, és felépítette az Attila utcai templomot. Később a Budapesti Református Teológiai pszichológiát is tanított. Az 1950-es években éppen e „nem létező tudomány” miatt került nehéz helyzetbe, ezért sokáig csak a fióknak írt. Még évekig nem lehetett szó műveinek kiadásáról; hívei magnószalagra vették a beszédeit, majd legépeltek, és úgy terjesztet-

ték egymás között. A lélekről, az emberi problémák mélységeiről akkoriban csak a templomban beszélt, és akik nem voltak templomjárók – köztük színészek, politikusok – azok a lakására jártak. A rendszerváltást követően a Református Teológiai Akadémia díszdoktorává választották. Gyökössy Endre írásos hagyatékának gondozását ma már a Ielkész özevgye, Reinhilde Ruck végzi, az életművet az ökümené jegyében a Szent Gellért Kiadó jelenteti meg.

KULIN GYÖRGY DR.
csillagász
(1905-1989)

A Könyves Kálmán Gimnázium nem mindennapi kincsét, a kupolában elhelyezett csillagvizsgálót Kulin György csillagász, az Uránia Csillagvizsgáló alapítója és későbbi igazgatója hozta létre. Az 1949-ben az ismert csillagász politikai okokból állás nélkül maradt, és Újpesten adott órákat. A Könyves fizikatanára, a kis bolygók pályaszámításának szaktekintélye szívvel-lélekkel vezette be diákjait tudományába. A tetőtérason felépített kupolában az akkoriban fellelhető legkorszerűbb óraszerkezetű, tükrös távcsövet helyezték el. Ebben az időből származik hitvallása, amely szerint: „Az iskolából kikerülő minden fiatal legalább annyit lásson a távcsövön át az égboltból, amennyit Galilei látott”. A csillagvizsgálóhoz szükséges eszközöket használt alkatrészekből, az újpesti Fémpipari Technikumban állították össze. A csillagvizsgáló 1954-től 1956 őszéig fogadta a diákokat, a forradalom alatt azonban az iskola számos belővést kapott, és a kupolában géppuskafélszket rendeztek be. Számos próbálkozás után – az önkormányzat segítségével – a csillaglát 2000-ben a legkorszerűbb műszerekkel szerelték fel, a nagyteljesítményű távcső immár számítógép vezérléssel követti a bolygók mozgását. 2001-ben a csillagvizsgáló Kulin György nevét vette fel.

PÁLLYA CELESTIN
festőművész
(1864-1948)

Pállya Celesztin – akit neve alapján sokan tévedésből hölgynek vélnek – Genovában látta

meg a napvilágot. 1890-ben költözött Újpestre, és itt élt haláláig. Kora és környezete meghatározó személyisége volt, aki többek között a maga által gyártott alkatrészekből saját automobilt épített, hegedűket készített, fametsző és fafaragó volt. A legnagyobb hírnévre festőként tett szert; Münchenben tanult, majd Benczúr Gyula növendéke volt. Számos tájképe mellett munkáját dicsérik például a Fesztly-körképen látható lovak. Kisugárzó személyiségének hatására Lotz Károly, Benczúr Gyula, Kernstock Károly és Derkovits Gyula is Újpesten bérelt műtermet, illetve a városban keresett lakást. Újpest városa több ízben kifejezte és leróta háláját a művészeknek. 1938-ban díszpolgárrá avatták (ő volt az utolsó, aki még a rendezett tanácsú várostól kapta e kitüntetést); halála után utcát neveztek el róla, majd a rendszerváltást követően – az egyik első városnapi rendezvényen – az Újpest Galériában állították ki a képeit. Hagyatékának jó részét ma is Újpest őrzi. Az Újpesti Polgár Centrum falán elhelyezett emléktábláját – amelyet az Újpesti Közművelődési Kör állíttatott – Mihály Gábor Munkácsy-díjas szobrászművész készítette.

PAPÍR SÁNDOR
színész,
színigazgató
(1877-1911)

Különleges vezetőneve ellenére mára elfelejtették alakját, pedig Újpest számára meghatározó színházi ember volt. Eredetileg faszobrásznak tanult Fadrusz Jánosnál, majd inkább a táncos-komikus hivatást választotta. A Magyar Színházban együtt lépett fel Fedák Sárival és Ráthonyi Ákossal. Feliségével, Kornai Margit énekesnővel 1909-ben költöztek Újpestre, a Tavasz utcába, itt született mindhárom gyermekük. Kibérelték a helyi Népszínházat, és mint a színigazgatók általában Papír szervezett, hitelezőkkel tárgyalta, új darabokat vásárolt, színészeket szerződtetett és játszott. Nagy társulatot toborzott, amelynek többek között tagja volt Neményi Blanka, Somogyi Kálmán, Somossy René. Két évadon át még egy színházi lapot is kiadtak, amely kizárólag az újpesti színházi élettel foglalkozott; szerkesztője Harsányi Zsolt volt. Az akkori színi világban Papír Sándor kitűnt kivételes

jellembrázoló tehetségével, hiteles maszkjával és egyénisége szuggesztivitásával. Kollégái állítólag megsértődtek rá, mert „senki más nem élt mellette”. Alkata a komikusok közé predesztinálta, de drámákban szeretett volna játszani. Amikor 33 évesen meghalt, éjjeliszekrényén a Hamlet szövegkönyvét találták. A társulat díszelőadással emlékezett alapítójára. Két évvel később, 1913-ban a Népszínház bezárt. Papír Sándor lánya, a 99-dik életévében járó Szepes Mária író – a Pöttös Pannik és ezoterikus regények szerzője – néhány évvel ezelőtt az Újpesti Helytörténeti Értesítőnek mondta el édesapjával kapcsolatos emlékeit.

WOLF EMIL DR.
vegyészmérnök
(1886-1947)

Ki tudja, ha a papa jólmenő Nagymező utcai festékkereskedését 1908-ban nem kellett volna idő előtt bezárni, talán meg sem alakul a Chinoin. A gazdasági csőd azonban bekövetkezett, ezért a Münchenből hazatérő fiatal vegyészmérnök nem a családi bolt pultja mögött kapott állást, hanem Richter Gedeon gyógyszergyáránál. Két év gyakorlat után Wolf Emil – Kereszty György barátjával – Alka Vegyészeti Gyár néven, saját üzemet alapított. Első telephelyük Angyalöldön volt, majd egy nagyobb területet vásároltak Újpesten, a Tó utca 1-3. alatt. (A gyógyszergyár azóta is itt működik). A kilencezer négyzetméteres üzemből 1912-ben megindult a termelés. Elsősorban saját kutatásokon alapuló termékeket – gyógyszereket, fotózási és laboratóriumi vegyszereket – állítottak elő. A következő évtől már a Chinoin nevet használták, és kereskedelmi érdekeltségeiket fokozatosan több kontinensre is kiterjesztették. Wolf Emil 1941-ben zsidó származása miatt kénytelen volt leköszönni az igazgatói posztról. 1944-ben deportálták, 1945 nyarán tért vissza, s ügyvezető igazgatóként folytatta munkáját. 1947-ben Brüsszelben, üzleti úton érte a halál. A Chinoin privatizációját követően, a Sanophy menedzsmentje díjat alapított Wolf Emil emlékére, amelyet minden évben a gyár legsikeresebb kutatóinak nyújtanak át.

Újpest madártávlatból

Lakóhelyünk emlékeinek kincsháza, az Újpesti Helytörténeti Gyűjtemény sok értékes fényképet őriz a település múltbeli életéről. Egy részük utcákat, tereket, épületeket ábrázol, nem kis hányadában megszűnt közterek, házak köszönnek vissza ránk. E felvételek között mazsoláztatva arra gondoltam, érdemes lenne a centenáriumi ünnepéhez kapcsolódóan „emelkedett hangvételű” fotókat bemutatni, melyek által sajátos perspektívából látunk rá az ismeretlen-ismerős helyszínekre. Rugaszkodjunk el a szoros értelemben vett földi jelentőtől, és nézzük meg a város egykori arcait madártávlatból!

1 Egy évszázados az a képeslap, amelynek reprodukcióját láthatjuk, a kézzel ráírt dátum 1907. X. 6. Az Egek Királynéja templom tornyából látunk ki a mai Szent István téri tér nyugati felére: középen a korábbi Sándor, ma Liszt Ferenc utca torkolata, tőle jobbra a Plébánia épülete látható. Utóbbi bejáratához egy út vezet a templomból, a mai piaci csarnok hetvenes évek elején történt felépítéséig egyenes átjárást biztosított a két egyházi épület között. E kis utat jobbról-balról sűrűn szegélyezik a fák,

feltehetőleg ezeket adományozta az újpesti egyházközségnek József főherceg 1889-ben. A Liszt Ferenc utcában sok földszintes épület mellett a mai 25. számú egyszintes ház áll, mint e tömb napjainkban egyedüli, múltból származó emléke. És talán emlékszünk még: a kép bal felén lévő, Szent István tér 10. számú egyszintes néhány éve még romosan várta további, szomorú sorsát... Hátterben az éppen eltűnőfélben lévő, ekkoriban még aktívan működő Wolfner bőrgyár kéménye ágaskodik az ég felé.

2 Az időben mintegy három évtizedet ugorva 1937-ben járunk, az István utat fedezhetjük föl a képen. Kitekintés a Városháza ablakából: a mai Újpest-központ felé nézünk. Az utca még keskeny; e páratlan számozású ház sor a nyolcvanas évek második felében adta át helyét a közút számára. Felvételünk bal szélén, a Petőfi utca torkolatánál Újpest „Divatcsarnoka”, mellette Brichta Károly cipőáru-kereskedő üzlete tart nyitva. Szegény tulajdonos talán nem is sejtette, hogy fél évszázad múltán üzlete helyén felfestett zebrán gyalogosok szárai teszik meg napi útjukat a piac felé, átlépkedve az ide (talán közvetlenül az egykori bolt bejárata elé) fektetett villamossíneken. A József utcai sarkon Lipner C. üveg- és porcelánkereskedésének portálja látható, a felvétel jobb oldalán pedig már akkor is hentesbolt van, az üzletvezető Antal S. József hentesmester nevének csöppnyi töredékét olvashatjuk. Egy 55-ös villamos pótkocsis példánya közeledik megfigyelőállásunk irányába, még a bal oldali közlekedési rendnek megfelelően.

3 A fotós a Tűzoltóság tornyát választotta leszállásnak, innen készült a mai Szent Imre utca új házairól e felvétel, az ötvenes évek első felében, kelet felé nézve. Már nyoma sincs az 1930 körül e helyen létesített Hősök ligetének: az első világháborúban elesettek emlékére ültetett fának, a sziklacsoporthnak, szökőkútnak, kis tónak és az országzászlónak – úgy tűnik, mintha sohasem léteztek volna... Még csupasz a házak előtti tér, egyetlenegy fa sincsen, még mutatóbarna sem. Azonban idővel megindul a parkosítás, 1965-ben pedig elhelyezik Konyorcisk János Vízbe lépő lány című szobrát. Az előtérben lévő Szent Imre utca nevét először csak szimplán Imrre névre „szentségtelenítik”, majd fél évszázada, '57-ben Papp József-re keresztelik át, és csak 1991-ben kapja vissza „Szent” nevét. A fotó háttérében látható a hétemeletes szakorvosi rendelőintézet, közismertebb nevén az SZTK, balra pedig foghíjas telkek és épülő házak váltakoznak a Munkácsy Mihály utca környékén. A kerítésen innen pamutgyári terület fekszik.

4 Ilyen látkép fogad az ötvenes évek végén, kitekintve az SZTK ablakából, déli irányban. Előtérben keresztben az akkoriban Dózsa György nevét viselő út húzódik, mely 1991-ben Görgey Artúrra kereszteltetett át, a kép bal felén pedig a mára nyomaiban is elfeledett Széchenyi utca látható. Utóbbin haladt villamos is 1907-től mintegy hét esztendeig, vonala tovább a Viola utcán vezetett keresztül, majd az Ősz utcai szakaszhoz csatlakozott. A Dózsa György és az Árpád utak között itt nincs egyenes átjutási lehetőség, ez csak a nyolcvanas évek elején valósul meg, mikor is új, kétszer két sávú útpálya épül a Rózsa utca átépítésével, illetve meghosszabbításával. Az 1982-től kilenc esztendeig Tito néven ismert „virágos” utca SZTK-nál lévő vége a kép jobb felén fekvő földszintes házikó helyén csatlakozik a Görgey Artúr utcához. A tájékozódást valamelyest segíti a háttérben kiemelkedő Árpád kórház épületgyűjtése. Ami még e korból napjainkban is megmaradt: néhány ere-

deti felsővezeték-tartó oszlop a villamos mentén.

5 Árpád úti életkép, az Állami Áruház második emeletéről a Duna felé nézve, 1959 körül. Balra a Mártírok útja torkolata előtt még földszintes házikó áll, az utca túloldalán pedig eredeti kivitelének megfelelően egy-szintes az 1899-ben szállodának és vendéglőnek emelt épület. Utóbbi homlokzatán „Gyorsbüfé” felirat olvasható. Az idővel plusz két emelettel gazdagodó (esztétikailag azonban jóval szegényebbé váló) házban az ebédlő jó ideig megmarad, helyén '91-től működik bankfiók. Még a régi az Alkotmány mozi is csak 1973-ban épül át jelentősen. Már ne keresse senki, két éve buldózer és markológép végzett vele, a beígért emléktábla sem hirdeti a helyére varázsolt új épület falán, hogy itt valaha Újpest legnépszerűbb filmszínháza állt. A Duna irányába haladva a mozi mellett kétszintes lakóházat azonban még ma is láthatjuk, az utána következőket

néhány éve bontották le. Amire még érdemes odafigyelni: fasor szegélyezi az Árpád út kövezett úttestét, és természetesen villamos sem hiányozhat a felvételről.

6 Szerencse, hogy a toronydaru rácsos szerkezetű, így az 1968-ban készített kép háttérére tudunk koncentrálni. Az Árpád úti kísérleti lakótelep első panelházának, a Munkáscsont utca 74-76. számú lakóépületnek tetejéről tekintünk északi irányba. Jobb alsó sarokban már négyemeletnyi magasságban kész a Rózsa utca 36. számot viselő tízemeletes ház, balra a még zömében földszintesekkel körülölelt virágnevező utcát fedezhetjük fel, tengelyének háttérében az SZTK épületet látatja magát. Az út ekkor még keskenyebb, de rövidebb is, csak a Deák Ferenc, majd egy töréssel a ma már itt nem található Kossuth utca vonaláig vezet. A „Palyolat” épülete előtt, a Király utca torkolata, a Rózsa utca és az Árpád út metszésében kis tér helyezkedik el. A nyolcvanas évek elejére kiszélesített, és átmenetileg Titóra keresztelt utca autóforgalma napjainkban e tér és az út keleti házsora helyén bonyolódik le. Jobb oldalon üres telek fekszik, a hetvenes évek elején itt épül a jelenben zürös időszakot élő, 1974. november 6-án megnyitott Újpesti Gyógyfürdő-uszoda.

7 A hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján átmeneti állapotban festett a Tél utca. A kép az Erzsébet utca páros számú házsorának egyik felső emeletéről készíthetett, délnyugati tájolással. Háttérben a volt temető he-

lyén emelt, Szelmetelepnek nevezett lakónegyed panelháza köszönnek vissza ránk, előttük a Pozsonyi utca vonala sejtethető. Már épül a Tél utca új útpályája. A déli fekvésű, Chinoin irányába vezető úttest és a Pozsonyi utcáról a kanyarodósáv is megvan, ám még rövid ideig „útonálló” a mai Kassai utca 3. számot viselő kétemeletes épülete. Tetőzete igen hiányos, egyre inkább fog, és még nem bontották le az Anonymus utcai földszintes házakat sem. Ennek megtörtével helyükön kis park születik, kanyargós utacskákkal egy nagyobb, a Tél és Pozsonyi „csücsökben” egy kisebb dombbal. Utóbbi közel egy évtizede autószalonná építése miatt kellett beáldozni, a park utastól, dombostól néhány évvel ezelőtt egy új lakóház-együttes számára biztosította a terepet.

– KRIZSÁN SÁNDOR

A fotók megjelenéséért köszönet jár Szöllősy Marianne gyűjteményvezetőnek.

A városnapok támogatói

FŐ TÁMOGATÓNK:

KIEMELT TÁMOGATÓINK:

EURÓ-CENTER

TÁMOGATÓINK:

Autó Újpest
Demizson Étterem
Double Printing
Euró-Metall
Gabi Virágüzlet
GE Tungstram
Harangvirág Cukrászda
Horváth Cukrászda
Host Invest
Jókai Patika
Mester Nívó
Öreghalász Étterem
Schiller Opel
Spar Magyarország Kft.

Jubileumi programajánló

Az idei városnapokon Újpest város századik évfordulója alkalmából az önkormányzat változatos programokkal várja a kerület lakóit és mindenki mást, aki szívesen ünnepel velünk együtt. Íme, egy friss kis ízelítő a programokból.

AZOK A CSODÁLATOS MADARAK!

A városnapi programsorozat tizenhat éve mindig az Újpesti Gyermek- és Ifjúsági Házban kezdődik, egy fotókiállítás megnyitójával. A hagyományról és az idei eseményről kérdeztük Kerekes Györgyöt, az intézmény vezetőjét.

– *Milyen jellegű fotók szerepeltek az elmúlt másfél évtized kiállításain?*

– Minden esetben természetfotókat mutatunk be a közönségnek, és azon belül is tematikus az összeállítás. És minden alkalommal egyetlen fotóművész kap lehetőséget, hogy az általa választott témában készített műveit bemutassa.

– *Idén kinek a képeit láthatjuk?*

– Az idei vendég Berta László Azok a csodálatos madarak című kiállításának adunk helyet – ez mintegy ötven nagyméretű képből áll. A kiállítást dr. Kalotás Zsolt, az országos Madártani Egyesület elnöke nyitja meg.

– *A tapasztalatok alapján mennyi látogatóra számíthatunk idén?*

– Az iskolás csoportokkal együtt szinte mindig két-háromezres nagyságú a közönség.

– *A sorozat melyik kiállítását tartja a legemlékezetesebbnek?*

– Talán a nemrég elhunyt, újpesti Magyar Ferenc tavalyi, nagyvadakat ábrázoló képei maradtak meg bennem leginkább.

RETRÓ-KOMÉDIA ÉS HÚTOTT NÉZŐTÉR

Augusztus 31-én este az immár klimatizált Ady Endre Művelődési Központ várja nézőit Görgy Gábor Bulvár című darabjára. Az író darabjának 1980-ban volt az ősbemutatója, amelyhez a felejthetetlen Fényes Szabolcs komponált zenét. A most újra bemutatott darab pikantériája, hogy a Kecskeméti Katona József Színházban megtalálták az eredeti partitúrát, így újra felcsendülnek a zeneszerző dallamai.

A főbb szerepekben Moravetz Levente, Incze Ildikó, Szőlőskei Tímea, Harsányi Gábor, Lóte Attila, Iván Ildikó, Dózsa László, Dévényi Ildikó.

A Bulvár főszereplője Bakonyi Géza, a drámaíró, aki nem hajlandó teljesíteni színiigazgatójának kérését, miszerint írjon egy bulvárt. Azonban a sors íróni-

ája, hogy éppen az ő magánélete válik bulvártörténetté, amikor beleszeret Stellába, a csinos, butuska, de céltudatos nőbe. Híres színésznőt farag belőle, amikor megjelenik egy Amerikába emigrált producer, és magával viszi a nőt Hollywoodba, magára hagyva felfedezőjét.

Ez a darab magja, amit körülölel a furcsa kettőség, amiben megjelenik a 70-es évek, a kádárizmus főbb szereplőivel, jellemzőivel – humorral átitatva.

Egy kis tegnap a mában, egy könnyed esti szórakozás.

Jegyeket az Adyban elővételben vagy az előadás előtt a helyszínen 1900 és 2100 Ft-os áron lehet kapni.

ÚJPEST NAGY ALAKJAINAK EMLÉKÉRE

Az Újpesti Közművelődési Kör a hagyományoknak megfelelően ebben az évben is emléktáblát avat. A Centenárium alkalmából Mildenerger Márton, Újpest első telepésének emléke előtt tisztelegnek. Mildenerger 1831-ben költözött Újpest területére, amikor a Károlyi uradalom engedélyével kocsmát létesített, Pester Hotter Wirtshaus néven. Ez volt az első ház Újpesten. Később szőlőföldet is kapott, és ő lett a község legnagyobb birtokosa. Megbecsülésének jeléül hegybírónak választották.

Sajnálatos módon nem maradt fent az arcképe, de Tóth Béla szobrász a kor attribútumai alapján elkészítette félprofilját, amit a Városházánál vasárnap 15.30-kor leplez le dr. Derce Tamás.

Dr. Varga Ferenc és Liszt Ferenc barátságának emlékére is avatnak emléktáblát, méghozzá vasárnap 11 órakor a Vécsey utca 120. alatt. Dr. Varga Ferenc Mezőkomáromban született, és ő volt a magyarországi állatorvosi sebészet, illetve tanszékének megalapítója, első professzora. Még egyetemista éve alatt alakult ki barátság közte és Liszt Ferenc között, később pedig az ő lánya lett a kedvenc tanítványa a híres zeneszerzőnek. Amikor rákospalotai otthonukba költöztek, a ház a közös koncertek helyszínévé is vált. Ez a ház most Újpest önkormányzatának tulajdonában van. Az igen jó állapotban lévő épület egy ideig óvodaként is funkcionált, és talán később a következő nemzedék fiatal tehetségeinek otthonává is válhat.

Nagy Károly és Nagy Edit szobrászművészek alkotása. Állíttatja a Magyar Állatorvosi Kar, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és Újpest Önkormányzata. Felavatja dr. Kovács Ferenc akadémikus, dr. Solti László, a Szt. István Egyetem rektora, dr. Berey Attila, Fejér Megyei igazgató főállatorvos. Közreműködik az Or-

szágos Széchenyi István Könyvtár Kórusa. Vezényel Eckhardt Mária.

Itt azonban nincs még vége a történetnek, hiszen jövőre dr. Varga Ferenc halálának 100. évfordulója alkalmából Tárnokon felavatják az új síremlékét is.

POPZENÉTŐL A HEGEDŰSZÓLÓIG

Idén az önkormányzat zenés produkcióiban igazi kuriózumokkal csábítja az újpesti hallgatóságot. Napjaink közkedvelt sztárjai mellett (Lola, Márk, Torres Dani) olyan zenei csemegékkel készültek, mint például a MÁV Szimfonikusok koncertje, amelyen közreműködnek az újpesti Földházi tánciskola vezető tanítványai. A koncert keretein belül hallgathatják az ifjú tehetség, Farkas József hegedűszólóját, aki Mendelssohn egyik hegedűversenyéből ad elő. Ezt követően kezdődik az utcai bál, amelyhez az Old Boys zenekar élő koncertje adja talpalávalót.

Újpesti Városnapok 2007

2007. AUGUSZTUS 31., PÉNTEK

17.00 Újpesti Gyermek Galéria, Azok a csodálatos madarak. BERTA LÁSZLÓ fotóművész kiállításának megnyitása

18.00 Újpest Galéria, Képek Újpestről és az AG Galéria kiállítás

19.00 Ady Endre Művelődési Központ Színházi bemutató. Görgey Gábor: Bulvár

2007. SZEPTEMBER 1., SZOMBAT

10.00 Szt. István tér Mazsorettek, amerikai focicsapat felvonulása

10.00 Megyeri Temető. Tiszteletadás az újpesti polgármesterek sírjainál. Találkozás a temető bejáratánál. Szervező az Újpesti Városvédő Egyesület.

Új helyszín az Újpesti Napközis Tábor (Szilágyi út-Tábor utca sarok, MOL kút mögött), megközelíthető többek közt a két napig közlekedő citybusszal

11.00-12.00 100 Folk Celsius együttes koncertje

12.00-12.45 Alma együttes gyermekműsora egészen kicsiknek is

13.00-13.30 Görömbő Kompánia előadása

13.30-14.00 Los Andios együttes latin koncertje

14.00-15.00 A 100 éves Újpest városában élő kisebbségek bemutatkozó műsora a Kisebbségi Önkormányzatok szervezésében.

15.30 Mildenberger Nándor emléktáblájának avatása, Városháza

17.00-17.30 Capoeira – különleges show

17.30-18.00 Dobok és dobosok. a BATU-CADE együttes – brazil dobshowja

18.00-18.30 Torres Dani (megasztár) koncertje

18.30-19.00 Varga Ferenc József – a Mikroszkóp Színház ifjú sztárjának és vendégeinek műsora

19.00-19.30 Újpesti Erkel Gyula Zeneiskola Big Band együttesének koncertje. Szólólista: ifj. Éliás Gyula

20.00-22.00 HOBÓ a színpadon, koncert az estében

Kisszínpad: 14.00-17.00 Kutymbemutató showműsor

17.30 István, a király – részletek a műből, a Babits Mihály Gimnázium tanulóinak előadásában

2007. SZEPTEMBER 2., VASÁRNAP

10.00 Az Erkel Zeneiskola előadásában térzene a káposztásmegyeri óratoronynál

11.00 Vécsey u. 120. Emléktáblaavatás dr. Varga Ferenc és Liszt Ferenc tiszteletére.

Nagyszínpad: 11.00-11.30 Nyakigláb, Csupaháj, Málészáj mese előadás Szinovál Gyula és társulata (Nagyszínpad)

11.30-12.00 Ricsi bohóc kedveskedik az iskolába készülő gyerekeknek

12.00-12.30 Jó ebédhez szól a nóta. A Hálózat a Kultúráért Művészetért Egyesület együttese és Demeter Ágnes magyarnóta-énekes műsora

13.00-14.30 Művészeti körök bemutatói

14.30-15.00 A helytörténeti vetélkedő

eredményhirdetése. A díjakat a város vezetői adják át.

15.00-15.30 Tánczene, népszerű dallamok a HAKME egyesület és szólistái Téglás István és Wolszkykéné Farkas Mónika előadásában

15.30-16.00 Operetta a színpadon. Geszthy Veronika és társulatának vidám műsora

16.00 Helytörténeti Kiállítás megnyitása a Városházán

16.00-17.20 Tinisztárok, Márk és Lola fellépése (Nagyszínpad)

17.20-18.00 Orosz Zoltán harmonikás és társulata szonokat ad elő

18.30-19.00 A MÁV Szimfonikus Zenekar koncertje. Hegedűszólistó: Farkas József. Közreműködnek az Újpesti Társas Táncklub vezető táncosai.

20.00-22.00 Bál a téren. A zenét az OLD BOYS zenekar szolgáltatja. Élő koncert!

Kisszínpad 14.00 Fialat újpesti zenészek bemutatkozása – első rész. Action Rock Company, Németh Petra, Mendegél a Mandarin, Baraksóné Sebestyén Katalin

16.00 Country táncosok a Földházi Péter tánciskolából

16.15 A MI ITT VAGYUNK – KI MIT TUD? győztesekének műsora. Kézfogas énekkar, Moranszky Pálné, Szűcs Józsefné, Turai Kiss Mária, Aranytopán – táncegyüttes, Németi Pál, Siliga Pál

17.30 Fialat újpesti zenészek bemutatkozása – második rész. Relative, Kolarics Andrea, Zajforrás, Pesti Musical Stúdió

A KÉT NAP EGÉB PROGRAMJAI

Várjuk Önöket szombaton 10.00 órától Vérdadásra! Hagyomány, hogy a Városnapokon Újpest lakói nagy segítséget nyújtanak a Vöröskereszt helyi szervezetének segítségével.

- Játsszóház, kézműves műhely, babajátszó
- Tűzoltóbemutató
- Károlyi huszárok felvonulása vasárnap 11.00-17.00 óráig
- Egésznapos játék várja a gyerekeket a Kelta hagyományörző Egyesület és a Felhívadászat és Tintaló csoportok jóvoltából.
- Egészségvizit szombaton és vasárnap 10-14 óra között. A szűrések térítésmentesek! Állapotfelmérés, tanácsadás (Medipari Alapítvány), életviteli tanácsadás és masszázs (Holisztikus Életmód és Gyógyítás Alapítvány) állapotfelmérés, tanácsadás

(Vérnyomásmérés, pigmentfoltok szűrése dr. Ihasz Judit klinikai bőrgyógyász, onkológussal). Gyógyhatású termékek vására és a Jókai Patika termékbemutatója

– Postabélyegzés, a jeles nap dátumával. Újságkészítés és korabeli fotó készítése is lehetőség nyílik.

– Elkészítjük a város térképét, melyen mindenki bejelölheti, honnan érkezett.

– Vendégeink lesznek a nábrádi nyugdíjasok, főzünk szilvalekvárt, kukoricakásás töltött káposztát.

– Lesz étel-italsátor és egyéb vásárosok.

– Vidámpark.

Még részletesebb program olvasható a www.ugyh.hu honlap Városnap 2007. oldalain.

A programváltoztatás jogát fenntartjuk!

VERSENYFELHÍVÁS VÁROSISMERETI JÁTÉKRA!

Ismeri ön a 100 éves Újpest városát? Jöjjön és játsszon velünk! Ha nem ismeri, most megismerheti!

Családokat, egyéneket várunk, szeptember 1-jén szombaton 10-15.00 óra között az információs sátnál.

Egy feladatlap segítségével fedezhetik fel a várost, néhány óra alatt. A feladatlapokat vasárnap 11.00 órakor kell leadni a helyszínen. A legjobbak értékes nyereményeket nyerhetnek!

Újpest

Újpesti Városnapok sportprogram

11 órától szakaszosan dartsverseny – férfi-női (18 év alattiaknak és 18 év felettieknek) Jelentkezés a helyszínen 10.45-ig

11 órától tenisz páros férfi és női verseny (18 év alattiaknak és 18 év felettieknek) Jelentkezés a helyszínen 10.45-ig

13 órától fekvenyomó verseny külön férfi és női kategóriában (10–14 év közöttieknek, 15–18 év közöttieknek és 18 év felettieknek)

16.00 sakkszimultán. A tábla másik oldalán Széll Lajos nemzetközi mester

16.30 labdarúgás, darts, tenisz, fekvenyomó versenyek eredményhirdetése

17.00 UTE szakosztályi bemutatók

17.30-tól 19.00-ig zenés program – tréfás szellemi vetélkedők – DJ Arthur
Külső helyszínen (Mátyás téren) Szept. 1-jén szombaton de. 10 órától Roma lábtenisz verseny

SZEPTEMBER 2. VASÁRNP

9 órától zenés toborzó – nevezések, sorolás, tájékoztatás

10 órától parkröplabda torna 4 fős

vegyes csapatok részére. Nevezés a helyszínen 9.45-ig

10 órától tollaslabda páros verseny (férfi, női, vegyes) Nevezés a helyszínen 9.45-ig

10 órától folyamatosan többpróba teszt – helyből távolugrás, célbadobás, felülés, kötéláthajtás, súlyzóemelés

11 órától tenisz egyéni verseny – férfi-női (18 év alattiaknak és 18 év felettieknek). Jelentkezés a helyszínen 10.45-ig

13 órától asztalitenisz verseny – férfi, női egyéni; az időjárás függvényében (a résztvevők számától függően egyenes kieséses, vagy körmérkőzéses lebonyolításban) Jelentkezés a helyszínen 12.30-ig

16.00 sakkszimultán. A tábla másik oldalán Egedi István nemzetközi mester

16.30 parkröplabda, tollaslabda, tenisz, asztalitenisz versenyek eredményhirdetése

17.00 fitnessz táncbemutató – USC

17.30-tól 19.00-ig zenés program – tréfás szellemi vetélkedők – DJ Arthur

Mindkét napon folyamatosan 10-18 óráig játék, verseny: mászófal, céllövészet, gumiasztal, mobil játszótér, eurobungy, egészségvizit, (mérések, tanácsadás, bemutató)

AZ ÚJPEST TV KÜLÖNKIADÁSA

Szeptember 1-jén és 2-án az Újpest TV egésznapos rendkívüli adással jelentkezik a centenáriumi tiszteletére. Filmek, dokumentumok, beszélgetések, érdekességek Újpest elmúlt száz évéről.

2007. szeptember 1-2. Helyszín: Tábor u. 24. Rendező: Újpesti Polgármesteri Hivatal Sportiroda

SZEPTEMBER 1., SZOMBAT

9 órától zenés toborzó – nevezések, sorolás, tájékoztatás

10 órától labdarúgó torna 10–14 év közöttieknek, 15–18 év közöttieknek és 18 év felettieknek. Előnevezés aug. 29-ig a 231-3176 telefonszámra!

10 órától folyamatosan többpróba teszt – helyből távolugrás, célbadobás, felülés, kötéláthajtás, súlyzóemelés

Jubileumi programajánló

JÖNNEK A NÁBRÁDIAK!

Nábrád egy ezer fős kis falu Szatmár megyében. Három folyó, a Túr, a Szamos és a Tisza öleli körül – ami mellett, hogy páratlan szépségű településsé teszi, veszélyeket is rejt az áradások idején. A szűk évtizeddel ezelőtti árvíz komoly károkat okozott a faluban. Az Újpesti Gyermekek- és Ifjúsági Ház évről évre több nábrádi gyermeket és a helyi nyugdíjas klub tagjait fogadja velencei táborában. Cserébe pedig újpesti gyerekek mehetnek minden nyáron Nábrádra nyaralni. Az élő kapcsolat bizonyítéka az is, hogy a nábrádiak régóta szereplői az újpesti városnapoknak. Mintegy húsz-huszonöt fős csoport érkezik, hoznak magukkal üstöt; szilvalekvárt, kukoricakásás töltött káposztát főznek, ami nem mindennapi látványosság a városi embernek. Ezeket meg is lehet kóstolni a városnapok fő helyszínén – természetesen a legendás szatmári szilvapálinkával együtt.

INGYENES ANYAJEGYSZŰRÉS

Dr. Ihász Judit kozmetológus, bőrgyógyász és klinikai onkológus várja a szombati napon 10-től 16 óráig az ingyenes egészségügyi szűrésre az újpesti lakosokat.

– *Miért elengedhetetlen, hogy az emberek elmenjenek a szűrésre?*

– Megváltozott a napsugárzás spektruma és a szabadidő eltöltésének módja is. Az emberek rengeteg időt töltenek kint a napon, egyre többen járnak szoláriumba, amit a bőr nehezen visel. Az anyajegyekben összegződik az a rengeteg fény, amit kapunk, és

sajnos sokan nem veszik észre a vészjósló jeleket. Ezért a prevenció, azaz a megelőzés a legfontosabb.

– *Hány éves kortól érdemes megjelenni a szűrésen?*

– Gyermeket ez annyira nem érinti, főleg hogy őket megfelelően védik a szülők a magasfaktorú krémekkel. Azonban a pubertás korban már kialakulhat melanoma, ami súlyosbodhat, ha nem kezelik időben.

– *Mit tartalmaz a szűrés?*

– Kizárólag szűrés és tanácsadás lesz, receptet nem írunk senkinek. Ha valakinél látunk elváltozást, annak ajánljuk majd, hogy kit és hol kereshet fel a problémával.

KÉPEK ÚJPESTIEKNEK ÚJPESTIEKRŐL

Péntek este az Újpesti Galériában a Közművelődési Kör Képek Újpestről kiállítását tekinthetik meg az érdeklődők, ahol a Kör jeles képviselőinek, tagjainak képei lesznek bemutatva, André Galacht tiszteletére.

A klub elődjét még 1877-ben egy fiatal, gimnazistákból álló csoport tagjai, köztük Ugró Gyula, későbbi polgármester alapította. A II. világháború után beszüntették működését, és majd csak 1962-ben alakult újjá az Újpesti Fiatalok Értelmiségi Klub néven, később az Újpesti Értelmiségi Klubjának nevezték. Tagjai – akik közül ma sokan Újpest díszpolgárai – azzal a céllal hozták létre, hogy legyen egy politikamentes fórumuk, amely művészettel, irodalommal, zenével foglalkozik. Aki még többet szeretni tudni a Kör történetéről, az Pilaszanovich Irén művészettörténésztől a helyszínen meghallgathatja.

ÚJPEST VÁLTOZIK, A ZENE ÖRÖK

Fájóan hiányzik Újpestről a fiatalok szórakozóhelye. Nem diszkó, dehogyan. A rockzene. Az, hogy moziba is Angyalföldre kénytelenek járni, mondjuk úgy, jelzésértékű – de egy szeptember közepi program felcsillant némi reményt. Kava-Rock címmel rendeznek a Bőrgyárban szeptember közepén egy félnapos fesztivált – fellépők zenei palettája elég színesnek tűnik: progresszív, rap/roll, space rock, ska, etno-rock... De feldolgozások is elhangzanak, olyasmi zenei világból, mint a Pink Floyd, a Doors vagy a Thyevery Corporation. Mintegy tizenöt zenekar lép fel. Szeptember 15-én 12.00-kor kezdődik a program, és a szervezők arra számítanak, hogy kétezer fiatal ad majd lökést a jelenlétével a rendezvény esetleges ismétlésének. *Helyszín:* József Attila u. 4/A

ÚJPEST BLUES

Felejthetetlen élményben lesz részük azoknak, aki szombat este ellátogatnak Hobo, azaz az újpesti születésű Földes László koncertjére. Hogy készül-e meglepetéssel? Halljuk!

– *Milyen kötődése van Újpesthöz?*

– Nagymamám, és édesanyám testvérei itt laktak a kerületben. Jómagam is itt születtem és éltem 6 éves koromig. Később, 19 éves koromban visszaköltöztem nagynénémhez, aki az Erzsébet utcában lakott. Ekkor egy kis ideig az Egyesült Izzóban dolgoztam, míg el nem vittek katonáig. Egyébként sokáig kosárlabdáztam az újpesti csapat tagjaként, és igazi Újpest-drukker voltam. Még a régi időkben több mint négyszázszor izgultam végig a csapat meccseit az újpesti stadionban.

– *Voltak a szülővárosában emlékezetes koncertjei?*

– Természetesen. A 80-as években az Ady Endre Művelődési Központ avatásán is én léptem fel, de gyakran zenéltem a régi Alkotmány moziban, a Kamaraszínházban pedig voltak önálló József Attila estjeim.

– *Készül-e valami különlegességgel az újpestiek számára?*

– Igen! Üzenem nekik, hogy új dalt írok a Centenárium tiszteletére, Újpest Blues címen.

Bajnok Újpest fölött

A Vörös Meteor Ejtőernyős Sport Klub ejtőernyősei mellett más légi látványosság is lesz az idei városnapokon. Keserű Béla műrepülőpilóta szombat és vasárnap bő tízperces bemutatóval lepi meg az újpestieket.

– Milyen repülés múlt áll ön mögött?

– Tíz éve repülök, több mint 1350 órát töltöttem a levegőben, melyből több mint ezer óra műrepült idő, teljes műrepülő kiképzéssel rendelkezem, három és fél ezernél többször szálltam fel azért, hogy műrepülőfeladatokat hajtsak végre. Tízennyolc repülő típust vezethetek három kategóriában – aki ismeri a szakmát, az tudja, hogy ez mit jelent. 2001-ben megnyertem a magyar motoros műrepülőbajnokságot a Győr melletti Péren.

– A pályája nem szokványosan alakult.

– 2003 nyarán a bal szem ismeretlen okból begyulladt, és három hónap sikertelen kórházi kezelés, valamint műtét után elvesztette látóképességét. Ez több mint fél év kihagyásra kényszerített. Újra le kellett vizsgáznom mindentől, de megérte, mert minden jogosításomat visszakaptam, korlátozás nélkül.

– Egyébként nem hátráltatja ez a repülésben?

– Nézze, nem egyszer voltam ebben az ügyben klinikán, megvizsgáltak, és megállapították, hogy az agy annyira fölfeljesztette a jobb szememet, hogy

jelenleg a felbontása kétszerese az átlag emberének. Amúgy ért persze hátrány: az egész szakma megdöbbenéssel fogadta, hogy idén az augusztus 20-ai ünnepségen nem szállhattam fel. Egybehangzó vélemény, hogy szakmai érv nem állt mögött a döntés mögött, ami még megalázóbb, mert én nem ellenszolgáltatásért, hanem a repülésért és a fogyatékkal élőkért repültem volna.

– Azelőtt fellépett az állami ünnepségen?

– Nemhogy azelőtt! 2005-ben és 2006-ban is egy szemmel repültem az ünnepen. Mitöbb: a tavalyi légitűrepülő feladatot a Magyar Televízió az én egyik orsófigurámról készült bejátszással reklámozta a közvetítés előtti napokban.

– Az idei bemutatóról mit kell tudni?

– Budaörsről indulok, négy és fél perc múlva érkezem Újpest fölé. A műsort hivatalosan úgy nevezzük, hogy vezetett és dobott, pozitív és negatív műrepülőfigurák kombinációja, azaz látványos műrepülés. Mintegy tíz percig tart, aztán megyek is Budaörsre, mert a gép csak 30 percig bírja üzemanyaggal.

– Civilben mivel foglalkozik?

– Jól működő, külföldre dolgozó fegyvergyáram van. A fegyver ugyanúgy hobbim volt azelőtt, mint a repülés, de ezt a hobbist, mert átalakult üzletté, lényegében elvesztettem. Hálát adok az Istennek, aki megengedte, hogy ezzel a keresettel a hátamon, hacsak rövid időre is, de együtt lehetünk az égen, az Úr, a repülőgép és én. Számomra ez mindennél többet ér!

A GÉP

ZLIN50 univerzális repülőgép, a nyolcvanas évek technikája. 300 km/h sebességű, minden ismert műrepülőfigurát végre lehet vele hajtani. 2 litert fogyaszt percenként. 300 lóerős. Felszállósúlya 700 kg.

Sportprogramok

Megújult helyszínén, a Tábor utca 24. alatt, az önkormányzat sporttelepén várja az Újpesti Polgármesteri Hivatal Sportirodája az újpesti lakosságot szeptember 1-jén és 2-án. A helyszín sokaknak ismerős lehet, hiszen egész nyáron az Újpesti Gyermekek és Ifjúsági Ház szervezésében napközis tábor volt itt az általános iskolások számára.

Minkét napon 9 órától várják a sportolni vágyókat és az érdeklődőket. A lakosság többféle versenyszámban is kipróbálhatja magát. A hagyományos **labdarúgó tornára** különböző korosztályoknak, 10-14 év közöttiek, 15-18 év közöttiek és 18 év felettiek, augusztus 29-ig várják az előnevezésüket a 231-3176 telefonszámon. 10 órától folyamatosan mennek a **többpróbás játékok** minden korosztály számára, ahol helyből ugrásban, célbadobásban, felülésben, kötéláthajításban és súlyzóemelésben kell összemérniük az erejüket. Szombaton **darts**-, vasárnap pedig egyéni **teniszversenyre** 10.45-ig lehet jelentkezniük külön férfiaknak és nőknek a 18 év alatti, illetve 18 év feletti korosztályban. A többi versenyszámot a túrloldalon, a részletes programajánlóban olvashatják.

A versenyek mellett 10-18 óráig folyamatosan lesz **játék**: mászófal, céllövészet, gumiasztal, mobil játszótér.

A sportolást követően sem fog senki unatkozni, hisz szombat délután az UTE szakosztályainak bemutatójára kerül sor, vasárnap, pedig az **USC fitness-táncbemutatójára**. Városnap hagyomány, hogy minden évben bemutatnak egy új sportágat. Az idén szombaton 16.30-tól megismerhetik az Újpest Bulldogs **amerikai football** csapatát.

Külső helyszínén, a Mátyás téren, szombaton délután **roma lábteniszverseny** lesz.

Meglepetésként – amelyet a szervezőknek az utolsó pillanatban sikerült leszerelniük – a **Vörös Meteor Ejtőernyős Sport Klub** 12 tagja légitűrepülőjét tekinthetik meg szombaton 16 órától. Fellép velük **Keserű Béla** műrepülő is (lásd interjúkat).

VÁROSNAPI KISVASÚT!

A városnap rendezvényre forgalomba állított kisvasút 10.30 és 22.00 között folyamatosan, 30 percenként közlekedik a kijelölt útvonalon.

MEGÁLLÓHELYEK:

- Homoktövis utca és Külső-Szilágyi út kereszteződése
- Tábor utca
- Újpesti új városháza (István út 17.)

ÚTVONAL:

- Homoktövis utcától Tábor utca és vissza
- Városháza-Tábor utca és vissza

1907-2007. ÚJPEST A SZÁZÉVES VÁROS

A centenáriumba megjelent tanulmánykötet az előre befizetőik számára átvehető a régi Városháza földszint 6-os szobájában.

Szeptember	3-án	9.00-12.00 óra között
	4-én	14.00-16.00-óra között
	5-én	9.00-12.00 óra között
	18-án	14.00-16.00-óra között
	19-én	9.00-12.00 óra között
	20-án	14.00-16.00óra között

Kérünk mindenkit, hogy szíveskedjenek a befizetést igazoló csekket magukkal hozni.

Újpest sínen gördülő emlékei

Régi villamosok – társaink voltak a mindennapokban. Napsütésben, szakadó esőben, kánikulában, fagyban tették dolgukat: minket, utasokat szállítottak. S amikor az utolsó szemcsék is leperegtek a szolgálati idejüket mérő képzeletbeli homokórán, rájuk került a megbélyegző „S” betű, és mint selejt, végleg eltűntek környezetünkől. Szerencsére van köztük néhány kivétel, amelyek valamilyen oknál fogva elkerülték a lángvágót. Igaz, ők már nem aktívak, védett helyen, múzeumban pihennek. Többségük még szüleinket, nagyszüleinket is közelebb juttatták úti céljaikhoz, néhányan pedig csak áruszállítási, -továbbítási feladatokat láttak el. Egyvalami azonban közös bennük: hosszabb-rövidebb időt Újpest útjain, sínjein töltöttek, részesei voltak a százéves város történelmének. Ismerkedjünk meg velük!

AMI LÁTHATÓ

1 Egykor Rákospalotán élő déd-nagymamám mesélt nekem a nyitott peronos villamosról, melyen rosszcsont fiatalembékként társaival együtt időnként a kalauzt bosszantották: a peron végén lévő, utasok részéről könnyen hozzáférhető fékkart tekergették... – jut eszembe a múltbéli történet a Budapest-Újpest-Rákospalotai Villamos Közúti Vasút Rt. (BURV) 300-as pályaszámú pótkocsija láttán. A Közlekedési Múzeum őrzi e kincset, a „vérbeli” újpesti villamosok képviselőjét. A Ganz gyár szerelte készre 1895-ben, és a következő esztendő januárjának tizenkettedik nap-

jától, lakóhelyünk első villamosvonalának átadásától közel fél évszázadon át látta el az utasszállítás nemese feladatát. Közlekedett a betűjelzéses vonalakon, volt ő palotai „A”, megyeri „B”, vagy Istvántelek felé járó „C”-kocsi. Ezután – ahogy olvashatjuk Dr. Kubinszky Mihály-Lovász István-Villányi György Régi magyar villamosok című kötetében – „sínfolytonosság ellenőrzésére szolgáló elektromos mérőberendezéssel mérőkocsivá” alakították át, e funkció biztosította megmaradását. 1987-ben újították fel, a húszas évekbeli állapotának megfelelően tekinthetjük meg a Múzeum új épületének földszintjén.

2 Szentendrére látogatunk, a HÉV végállomása melletti Városi Tömegközlekedési Múzeumba, a BKV üzemtörténeti kiállításába visz utunk. Az eredeti járművek között sétálgatva egy kis zöld színű, nyitott teherkocsi mutatja magán az előbbiekből ismerős BURV cégjelzést; 3-as számot visel. Eredetileg 5-ösnek hívták, és zárt fel-

építménnyel rendelkezett. Ő is legszűkebb hazánkban kezdte a pályafutást. Valószínűleg szerepet kapott 1896-ban a meghirdetett menetrend szerinti személy- és teherjáratok forgalmában, mellyel a „rendes” villamosokhoz kapcsolva helyi szintű áruszállítási feladatokat látott el. Ezzel együtt egyéb teheráruk fuvarozását is szorgalmasan végezte.

3 Újpesten a 19. század elejétől megsokszorozódott az iparvágányok száma: mind több üzem vélte a leghatékonyabb fuvarozási módszernek a vasúti áruszállítást. Legtöbbje a Váci út és a Baross utca mentén helyezkedett el, de a mai Görgey Artúr utcából a Pamutgyárba, és később a Szilágyi utcai Vákuumtechnikai Gépgyárba is vezetett iparvágány. E két utóbbin a kilencvenes évek elejéig zajlott teher-

forgalom, a nagyvasúti áruszállító vagonokat e sűrű színű motoros fedett teherkocsik, közismertebb nevükön Mukik továbbították. A Szentendrén lévő 7060-as pályaszámú az újpesti teherzállítás utolsó időszakában másodmagával e két telepre járt. Egyébként 1927-ben született, a Roessemann és Kühnemann gyár terméke volt. A kiállításon utolsó forgalmi állapotának megfelelő „kiszerelésben” látható.

4 Felfedezhető két, külsőre szinte megegyező villamos, ránézésre csak magasság- és festésbeli különbséget vehetünk rajtuk észre. Közülük az alacsonyabb a régebbi, őt még az újpesti és rákospalotai vonalakat fenntartó Budapestvidéki Villamos Közúti Vasút Rt. (BVKV) szerezte be 1897-ben. A most 1625-ös számot viselő kocsi va-

A 301-es pótkocsi a „B” vonalon az újpesti István úton 1930 körül

Egy Muki Újpest központjában 1930 körül

laha 240-esként készült a Schlick gyárban. Kezdetben a BVKV kezelésű Nyugati pályaudvar–Váci út–Árpád út–István út–mai Görgey Artúr utca–mai Szilágyi utca–Rákospalota útirányú, 1910 után 55-ös jelzést viselő vonalon járt, majd tulajdonosának változása után a főváros és környékének más részére irányították át. Az ötvenes években acélvázis kocsiszekrényt kapott, módosult vele a kocsi megjelenése is. E jelentős átalakítás után, úgy a hatvanas évek második felétől vált újra újpestivé, a Váci úti 3-as, és a Palota felé haladó 12-es és 55-ös járatokon, maga után két pótkocsit húzva szállította a dolgozókat – egészen a nyolcvanas évek legelejéig. Jelenleg ez idő szerinti állapotban felújítva mutatja magát a kedves látogatóknak.

5 Az előbb említett 1625-ös kocsi mellett lévő hasonló megjelenésű, 1000-es számot viselő vaskerekűt a Budapesti Közúti Vaspálya Társaság (BKVT) állította forgalomba 1912-ben. Ő és a szintén kiállított, gyártáskori, favázis kivitelében pompázó testvére (1074-es pályaszámú) a Ganz gyár

szerelőcsarnokaiban állt össze. Az „ezres” villamosok eredetileg nem Újpestre készültek, a főváros belterületének és hegyvidékének vonalain köz-

lekedtek. A harmincas évektől egy-két pótkocsi társaságában azonban már megfordultak az 55-ösön, az ötvenes évtizedben a Váci úti villamosjáratok megszokott típusává váltak. Ebben az időben zajlott átépítésük: felépítményüket acélvázisították. A kiállított 1000-es pályaszámú villamos utoljára a hetvenes években volt látható lakóhelyünkön, innen a budai hegyvidék 56-os járatára került. Utolsó forgalmi állapotának kivételében lehet vele találkozni a kiállításban.

6 A fiatalabb generáció számára is élő lehet emléke a soron következő, UV típusjelzést viselő motorkocsinak. Az elsőnek készített 3200-as pályaszámú jármű a Ganz gyárban született 1956-ban, és mintegy félszáz éves koráig volt forgalomban. 1977 elejétől közel három és fél esztendőn át az újpesti 12-es vonalon szállította az újpestieket. Párja, a 3201-es magántulajdonba került, de a Tatai utcai Magyar Vasúttörténeti Parkban látható. Az UV-k háromkocsis szerel-

vényként jártak a 12-esen. Az akkor középük kapcsolt pótkocsik közül már egy sem él, csak a típus további tagjaival lehetett néhány nappal ezelőtt még találkozni. (Számomra hihetetlen, hogy már múlt időben kell beszélni az UV-król és a fapados (!) pótkocsikról, augusztus 20-án voltak utoljára menetrendszerinti forgalomban. Ezzel eltűnt az igazi, „rég” pesti villamos...)

ÉS AMI LÁTHATÓ LENNE

A z utóbbi években látványosan leállt a szentendrei gyűjteménybe

Favázis 1000-es, és már acélvázisított 1600-as sorozatú kocsik az Árpád úton, 1959-ben

kerülő, muzeális szinten felújított járművek gyarapodása, a forgalomból kivont, majd kiállított kocsik csak kisebb esztétikai javításon estek át. Szerettem volna folytatni az újpesti kötődésű vaskerekűek bemutatását, a még megmaradtak azonban romos állapotban várják jobb sorsukat – ha csak a rozsdá előbb fel nem falja őket. A fénykép róluk lehangelő lenne, szóban viszont megemlítek néhány értéket: a múzeummal szemben, a HÉV-pálya túoldalán szabad ég alatt pihen már egy évtizede a favázis 2806-os számú, muzeális céllal „megmentett” villamoskocsi. Ő egykor a nagykörúti forgalomban, a hatvanas évektől pedig a Váci úti 3-ason, és 55-ösön róttá köreit. Hasonlóképpen az időjárás viszonyoknak kitéve áll az országban egyedülként megmaradt, 5600-as pályaszámot viselő középbejárátú villamos pótkocsi, mely szintén sokat járt a 3-ason, 12-esen és 55-ösön. Remélem, hogy egyszer mi, újpestiek eredeti szépségében megcsodálhatjuk őket...

– KRIZSÁN SÁNDOR

Fotók: a fekete-fehér képek az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményből származnak, a színeseket a szerző készítette

Strandélet Újpesten

A nyári hónapokban nyaralás címszó alatt legtöbbször vízközeli időtöltésre gondolunk. Hol fürdöztek elődeink Újpesten a múlt század fordulóján? Mit őrzött meg az utókor számára az emlékezet a Tungsram-strand előtti évekről?

A fővárosban már 1836-ban állt tutajokra erősített uszoda a Duna Magyar Tudományos Akadémia előtt lévő partszakaszán. Újpest ekkor még hegyközségként csak néhány lakossal dicsekedhetett. Településünk fejlődése nyomán itt is szükségessé vált egy hasonló építmény létrehozása, annál is inkább, mert a dunai hajózás egyre veszélyesebbé tette a szabad-

vízben való fürdözést. (A főváros területén 1839-től már rendelet is tiltotta a nyílt vízben való úszkálást.) 1888 novem-

berében Seligmann Mór elnökletével 3000 Ft tőkével részvénytársaság alakult egy újpesti, fából készült Duna-uszoda építésére. Ténykedésük nyomán 1889 júniusában a Löwy-féle fakereskedés melletti partszakaszon (ma: a József Attila utca Váci úti végénél) lakossági használatra megnyílt az uszoda. Igaz a helyiek nyári „strandolásra” a Népsziget Lidónak nevezett homokos

partszakaszát részesítették előnyben a környezet szépsége, és nem utolsósorban, ingyenes használata miatt. Természetesen a Népsziget adottságai nagyon is megfelelték magán csónakházak, üdülépiletek kialakítására, ez a tehetősebb polgárok számára jelentett megoldást. A kisebb keresetűek a vállalati csónakházakban találtak felüdülésre, ez persze nem jelentette azt, hogy a fa-uszodát látogatottság hiánya miatt be kellett volna zárni.

A fürdőzés, nyaralás mellett a vízi lehetőségeket sportcélokra is hasznosítani kívánták az újpestiek. A 20. század első éveiben az UTE már foglalkozott úszók edzésével, bár a szakosztály csak 1910-ben alakult meg. Tréningjeiket a Népsziget melletti Duna szakaszon tartották. A szabadvíz azonban nem volt alkalmas rendszeres edzésre, a frissen megalakult szakosztály támogatása érdeké-

ben az önkormányzat védettebb partszakaszra helyeztette a szabványmérete méretűre nagobbított fauszodát. Az Újpesti Napló 1910. június 19-i száma szerint e ténykedés nem kis meglepetést okozott a lakosságnak: „Amióta Újpesten uszodában is fürdenek, azóta az a rozoga állapotban lévő uszodának nevezett valami, a József utca dunai végénél volt mindig elhelyezve, s jó is volt ott, mert megszoktuk, meg azután nincs is miért mutogatnunk, sem azon alkotást vagy tákolmányt, sem magunkat. S mit eszeltek ki? Hogy valami változatosság legyen, valami új hát e bárkát a hajóhídhöz állították, hogy a Pest-ről jövők lássák, hogy az újpestiek fürdeni is szoktak s még a hideg víztől, illetőleg e zavaros létől sem félnek. Továbbá, hogy ha valaki jól ki-nyújtja a nyakát, vagy felmegy a vasúti hídra, hát kilátása lehet, sőt van arra, hogy belátással bírhat a

fürdőzőkre.” Uszodánk állapotát tekintve kicsit túlzott a cikkíró, mert az áthelyezés az építmény teljes felújításával is együtt járt. Az Ehrenwald Vilmos és László fakereskedők által biztosított anyagot, Schreiber Gyula építőmester irányításával dolgozták fel. A 100 méteres versenymedencévé alakított területet tutajokon úszó kabinsor választotta el a hajózási útvonaltól, a szárazföldről keskeny fahídon át lehetett megközelíteni. Innen indult a csónakjárt Illik Viktor híres népszigeti halászcárdájához is. Az 1910-ben kialakított pálya már nemcsak rendszeres edzésekre, hanem úszó- és vízipólo-mérkőzésekre is alkalmas volt. A hosszú életű létesítményben – melyet télen természetesen kiemelték a vízből – az 1920-as évek végétől már csak edzéseket tartottak, illetve a lakosság úszkálhatott.

A helyiek számára azonban a Me-gyeri Csárda mögötti Duna-part nép-

HOGYAN NYARAL BUDAPEST? — FÜRDŐZŐK AZ ÚJPESTI LIDÓN.

Még egy szép évforduló - Kadlecovits Géza könyvével

125 éves az újpesti főplébánia-templom

Már abban az esztendőben – 1873-ban – amikor Pest, Buda és Óbuda népe a megszületett Budapestért lelkesedett, a szomszédos Újpest község lakói különleges vállalkozásba fogtak. Károlyi István gróf nagylelkű adománya révén öt esztendeje volt birtokukban a telek, amely a templom és paplak felépítésére várt. Időközben a váci püspök önálló plébániai jogokkal ruházta fel az addig Fóthoz tartozó egyházközséget. Illek Vincét, aki korábban káplánként látta el feladatát, 1870 februárjától plébánossá nevezték ki. Három év múlva, a közel nyolcezerre duzzadt katolikus közösség vezetője – pénzügyminiszteri engedéllyel –

mai vezetője érdekes stílusban „töredékes kép ötven mozaikdarabból” idézi fel a 2000-tól 2006-ig történt eseményeket. Sajátos „blogbejegyzéseként” követik egymást szubjektív emlékképei. Krizsán Sándor – az újpesti fiatal helytörténész generáció tagja – korabeli újsághírek alapján, 1830-tól az ezredfordulóig idézi fel a templomépítés eseményeit. A kötetből kronologikus sorrendben megismerhetjük a plébánia valamennyi papját és plébánosát, majd arcképeik követik egymást. A korabeli dokumentumok között olyan hiánypótló írást is találunk, mint az uradalmi mérnök véleménye a templom tervéről (1875), illetve Trefort Ágoston vallás- és közoktatás-

szerűbb volt. Ez a „strand” azonban a folyó sodrása miatt sok áldozatot követelt minden évben. Emiatt 1936-ban a város egy motoros mentőcsónakot szerzett be a bajba jutott fürdőzők megsegítésére. A kezdeményezés Óbudának is megtetszett, több kísérletet tettek arra, hogy elérjék: Újpest „mentőcsónakja” a római partig ellenőrizze a fürdőzőket. Megjegyzés nem született, így a vasúti hídtól csak az újpesti partot kísérte figyelemmel a mentőbrigád.

Fauszodánk napja 1938. július 10-én áldozott le végleg, amikor az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.

többmedencés uszodáját és nyári strandfürdőjét avatták fel ünnepélyesen, nemzetközi úszóverseny és vízipóló-mérkőzés rendezésével. Aschner Lipót, a gyár vezérigazgatója és egyben az UTE egyik vezetője a cég dolgozóit, a város lakossága és a sportegyesület számára egyaránt maradandót alkotott a 2005-ig folyamatosan működő, kedvelt létesítmény megépítésével. Sajnos az utóbbi nyarakon hiába vártuk a hosszú évekig csak „Tungi”-nak becézett, mindennapjaink részévé vált strand megnyitását.

– SZÖLLŐSY MARIANNE

ügyi miniszter levele a templomépítésről (1879). A Visszaemlékezések című fejezet káplánok és plébánosok írásait gyűjti egybe, majd dr. Gerber Alajos, a Kolping egyesület világi elnöke foglalja össze az Újpesti Katolikus Legényegylet, az Újpesti Katolikus Kör, a kultúrház, valamint a Katholikus élet című folyóirat történetét. A Regnum Marianum Újpesti Egyesületéről a

jából, amely felszentelésekor, 1881. november 25-én kapta az Egek királynéja elnevezést.

Az Újpesti Városvédő Egyesület által a közel múltban megjelentetett kötet dokumentumgyűjtemény, memoár és emlékkönyv is egyben. Kadlecovits Géza Újpestért-díjas helytörténet-kutató, a kiadvány anyagának válogatásakor és szerkesztésekor nem csupán a templom mai közössége és a városrészes katolikus hívei számára készített történeti összeállítást, hanem minden olyan érdeklődőnek, aki kíváncsi Újpest múltjára. A Római katolikusok Újpesten című bevezető tanulmány a kezdetektől 2000-ig követi a plébánia fejlődését. A továbbiakban dr. Temesszentandrás Péter, a főplébánia

2006-ban elhunyt, Újpestért-díjas Gönczöl János, a Főplébánia egyháztanácsának elnöke emlékezett meg. Róla készült id. Gilyén Elemér nekrológja, majd Gondos József fősekrestyéről Kadlecovits Géza írt személyes, meleg hangú sorokat.

A könyv előszavában dr. Kovács Ivánné, a városvédők elnök asszonya így fogalmaz: „emlékezünk azokra is, akik mint papok, civilek, legyenek bármelyik egyház vagy felekezet hívei, építették, fejlesztették szűkebb hazánk, Újpest kultúráját és egyházi közéletét.” A könyv az érdeklődők számára elérhető az Újpesti Helytörténeti Gyűjteményben (Bp. IV. Berda József u. 48., tel.: 370-0652).

– R.A.

Száz év hirdetései

Szemezgettünk az évtizedek alatt bájos patinát kapott újpesti apróhirdetésekből. Javítás nélkül, az eredeti helyesírással közöljük őket. Figyelem! A hirdetett bor elfogyott, a szántóföldet beépítették, a szobát kiadták, a ruha kiment a divatból, a hirdető nyomdász nem ért a számítógéphez, a leány pedig megtalálta párját. A jelígek elévültek, a telefonszámok megváltoztak. Senki ne érdeklődjön. A történelem már csak ilyen.

1907.

● Csinos és jól főző gazdasszonyt keresek havi fizetés 40 korona. Csak negyven éven aluliak adják be ajánlataikat, fényképpel a kiadóba. „Öreg ember nem vén ember” jelígre.

● Írógép jó karban megvétetik. Cím a kiadóban.

● Motor kerékpár megvételre kerestetik. Kiss Béla, Váci-út 171.

● Meljék csinos leány vagy gyermektelen özvegy volna hajlandó egy 39 éves jólelkű emberrel házasság céljából megismerkedni? Az írjon „Komoly” jelige alatt a kiadóba.

● 8000 négyszögöl kitűnő szántóföld, melyet parcellázni lehet, eladó. Bővebben: Ujpest, Tavasz u. 1.

● Nyomdásztanonc, ki 14-ik életévét betöltötte, és legalább öt középszályt jó eredménnyel végzett, felvétetik. Cím a kiadóhivatalban.

● Gymnazista korrepetitor ajánlkozik, VIII. gymnazista. Levelek a kiadóba kéretnek. „Már többször tanított” jelige alatt.

● 27 éves leány, házias, takarékos, művelt, hatszáz korona készpénzzel és teljes kelengyével házasodni kíván. Ajánlatokat „Tréfa nélkül 1950” jelige alatt a kiadóhivatalba kéretik.

● Ki akar sok pénzt keresni? Írjon „akarak” jelige alatt a kiadóhivatalba.

● Sógor ugye jó bor! Saját termelésű és szüretelésű új és ó borok olcsón eladók. Legkisebb vétel 100 liter. Cím megtudható a kiadóhivatalban.

● Kiadó lakás, 3 szoba, konyha, kamra stb. mellékhelyiségből álló lakás kiadó. Cím a kiadóhivatalban,

● Két szobás lakások kiadók iskola, piac és villamos közelében. Évi házbér: 320 korona. Cím a kiadóhivatalban.

● Vendéglő, jóforgalmú, szép kerthelyiség, teljes berendezéssel, házzal együtt eladó. Cím a kiadóhivatalban.

● Bordó Plüsch garnitúra, egy diván, hat fotuel eladó. Cím a kiadóhivatalban.

● Tanonc fizetéssel felvétetik férfi- és nőidivatáru üzletben. Bővebbet: Pollák Lipót, Erzsébet falva, Soroksári-út 15.

● Két hivatalnok keres az Árpád-út közelében kényelmes, csinosan bútorozott, különbejáratú szobát, esetleg kettőt. Levelek: „Kellemes” jelígre a kiadóba.

● Bútorozott szoba egy vagy két úr részére azonnal kiadó. István-út 3 sz.

● Varrólányok állandó munkára felvétetik. Barta, Ujpest, Vasút-utca 71.

● Siketnémák, hebegők, dadogók, egyáltalában beszédhibások tanfolyama, megnyílik szeptember elsején. Beiratkozni lehet: Feldmann Arnold úrnál, Ujpest, Árpád-út 80 a szám.

● Jbolyaillatos Mandola Korpa, a bőrt finomra simítja és megtartja az arc élénk és üde kinézését. Teljesen helyettesíti a szappant és az arc kenőcsöt. Kizárólagos készítői a Motsch és Tsa. Bécs, I. Lugeck 3 sz.

1908.

● A törvény tiltja, hogy eláruljuk a nagy szenzációt, amiről e héten mindenki beszélni fog.

● Schwarc és Deutsch uri- és női divatáruháza, Ujpest, Árpád-út 62 sz. alatt. (Takács-féle házban) Folyó hó 23-án, hétfőn nyílik meg. ! II. waggon áru érkezett ! Tessek ezt tudomásul venni!

● Házasság! Ismertség hiánya folytán keresek magamnak 25-35 éves hajadont vagy özvegyet némi hozománnyal. 35 éves vagyok, róm. kath., jól berendezett, jó forgalmú vendéglőm saját házamban

van, 2000 korona havi forgalommal, konyha nincs. Levelek vagy személyes megjelenés diszkrét. Levelet „J.J 35” jelígre a kiadóhivatalba.

● Intelligens izr. Iparos ezúton oly hozzáillő 16-18 éves izr. Leány ismeretségét keresi, kit esetleg később, komoly szándékból nőül venne. Leveleket arcképpel ellátva „Typ.” Jelige alatt posterestante Újpestre kéretnek.

1910.

● Fiatal, fess, jó házból való hajadon, tekintélyes vagyonnal komoly ismeretséget óhajt kötni jó megjelenésű földbirtokossal vagy gyárossal. Fényképpel és referenciákkal ellátott levelek e lap kiadóhivatalába „Házasság” jelige alatt intézendők.

● Gépírást, szépírást és helyesírást tanítok szerény díjazásért. Gépírást munkát, valamint sokszorosítást olcsón vállalom. Található a nap bármely órájában. B.K. Ujpest, Lőrinc-utca 39.

● Olcsón eladó egy teljes hálószoba berendezés, esetleg egyes darabok is. Továbbá légszecsillárók. Ujpest, Árpád-út 19.

● Eladó elsőrendű vendéglő, házzal együtt. Bárkinek biztos megélhetést nyújt. Kimutatható 2000 korona havi bevétel. Cím megtudható e lap kiadóhivatalában.

● Szülők figyelmébe! Volt polgári iskolai tanár lelkiismeretesen előkészít a nagy szünidőben. Javító-, pótló-, felvételi-, és magánvizsgákra, elemi, polgári, gimnáziumi, reál és felsőkereskedelmi iskolai fiú és leány tanulókat; folytatólag a tanév folyamán is gyenge felfogású, és tehetségteljes gyermekekkel korrepetál. Alaposan oktat továbbá polgári iskolai magántanulókat I.-IV. oszt. Levizsgálásig. Külön szakszerű tanítás: A német, francia nyelvben, direkt módszer szerint, kereskedelmi számtan, könyvvitel, váltóisme és magyar-német gyorsírásban. Felvilágosítással szívesen szolgál Halász István, Volt polg. És keresk. Iskolai tanár, állami iskolai tanító, Lőrinc utca 51 szám alatt.

● Böhm Jenő festő és mázoló elvállal díszszoba festést a legmodernebb kivitelben, úgyszintén tapétázást mindennemű faimitációkat a legmodernebb árakban.

Lakás: Ujpest, József-utca 64. szám. Iroda és Műhely: IV. Budapest, Felső Erdősor-utca 37. II. 5. Telefonszám: 72-25

● A nagyérdemű közönség figyelmébe. Van szerencsém a nagyérdemű hölgyközönség becses figyelmét felhívni, hogy műhelyemben a női szakmába vágó mindenféle ruhákat, ugymint kosztümöket, alkalmi, mennyasszonyi toaletteket, bluzokat stb. a lehető legolcsóbban és pontosan eszközölöm. A n.é. hölgyközönség b. pártfogásáért esedezem. Rákosi Albert, angol és francia nőiszabó, Ujpest, Árpád-út 53. sz.

● Egy jó családból való fiú két középszályos tanulóval felvétetik lapunk nyomdájában.

1921.

● Egy darab 55 LE-s Stock motor-eke eladó, cím a kiadó hivataltban.

● Fejős tehének, török lovak, fajnyulak, baromfiak minden elfogadható áron eladók. Budatétény, Erzsébet Királyné u. 54. tulajdonosnál.

● Jónévelésű fiatal leány, német nyelv- ismerettel, vidéki uriházhoz gyermekek mellé ajánlkozik, szerényebb díjazást, de jó bánásmódot kér.

● Egy szántó eke, egy töltő és kapáló eke, egy vasborona eladó. Arcsi József, Budatétény, Klauzál u. 99.

● Saroktelket 280 négyszögölon a Felsőgöbi Árpád és György utca sarkán 19000 koronáért eladó. Cím a kiadóban.

● Ujpesti családi ház a Deák utcában 400 négyszögöles, 3 szobás, alapincézve, külön egy szoba, konyha épülettel eladó 300.000 Koronáért az Országos Többtermelési Szövetkezetnél.

● Kerékpár, autó, motorcsónak 6000-300.000-80000 Koronáért eladó Turul forgalmi vállalatnál Ujpesten, Vasút utca 5.

1938.

● Weis Miksáné takarmány és termény nagykereskedés, Ujpest, József u. 77. Telefon: 294-007. Liszt, széna, szalma és mindenféle takarmánycikkek legolcsóbb bevásárlási helye. Minden tételt házhoz szállítunk.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: FELLNER TIBOR

Száz év hírei

Lila-fehér bölcső

„A halál torkában. Kedden hajnalban három óraker az osztrák-magyar álamvasút Rákospalotáról Budapestre elindult egyik tartalékmozdonya, Ujpest és Rákospalota közt, illetve az ujppesti főút végén lévő átjárónál egy Varga András tulajdonát képező és Szerző Illés által hajtott kocsi elgázolt. **Az elgázolás alkalmával a kocsi teljesen összetört, a lovak pedig agyonzuzattak.** A kocsinak, aki különben a kocsin ült, csodálatosan semmi baja sem történt. A szerencsétlenséget állízólag az okozta, hogy a mozdony a rákospalotai remiszből minden jelzés nélkül indult el, s így az átjárót a pályáról el nem zárta a közlekedés elől.” (Ujpesti Hírlap, 1891. március 29.)

„Az ujppesti M. Kir. Állami Főgimnázium ifjúsága február hó 25-én a Közművelődési Kör helyiségében hangversenyt rendezett, mely **ugy anyagilag, mint erkölcsileg** szépen sikerült” (Ujpesti Közlöny, 1923. március 2.)

„A Viola utcai iskola több elkülönített helyiségében hétfőtől kezdve serény munka indul meg. Varrónőkkel és varrógépekkel telepítik be a helyiségeket és a katonák számára **megkezdik az ingek és alsónadrágok készítését.** [...] Munkásnőket varrógéppel vagy anélkül felvesz a Főiskolai Szociális Telep munkaközvetítő osztálya.” (Ujpest és Vidéke, 1914. szeptember 6.)

„Pénteken délelőtt 11 óraker a palota-ujppesti állomáson megérkezett **az első sebesült szállítmány** Ujpestre. Egy hosszú kórházzvonat mintegy 180 súlyos sebesültet hozott a Lemberg körüli csatákból.” (Ujpest és Vidéke, 1914. szeptember 13.)

„Alig van család, ahonnan az apa vagy a fiu ne vonult volna be. Van olyan család, ahonnan az összes férfiak bevonultak, és egy férfi sem maradt itthon a családban. A városháza előtt **egész héten át feketélt** az emberek tömege, akik mozgósítások legújabb híreit várták. (Ujpest és Vidéke, 1914. augusztus 2.)”

„A nyilas uralom feloszlatta Ujpest autonómiáját s törvényen kívüli eszközökkel nyúlt a város életébe. Ez az állapot szűnt meg most, amikor az ipartestület díszes termében **megalakult a város demokratikus képvisellete.**” (1945. április 21.)

„Üzemünkben, az Egyesült Izzóban az elmúlt hét szombatján kibővített párttitkári értekezlet volt. A jelenlévő **elvtársak erősen kifogásolták** többek között a Szabad Nép szerkesztési munkáját. [...] miért ferdíti el úgy a tényeket, hogy még az összes többi újság elolvasása után sem tudjuk, hogy mi is történt? [...] Miért nézi a Szabad Nép a magyar olvasókat óvodásoknak?” (Izzó, 1956. október 20.)

1885. június 16. Egy nap, amely kitörölhetetlen nyomot hagyott a magyar sporttörténelemben. Aznap ugyanis Újpest nagyközség piactéri kereskedelmi iskolájának egyik tantermében 78 – már nem diákkorú, ám még mindig csak huszonéves – fiatalember közreműködésével létrejött Magyarország egyik legpatinásabb sportegyesülete, az Ujpesti (nem elírás, hiszen az alapító okiratban rövid u-val szerepel) Torna Egylet. A sportklub első elnökévé Goll János kereskedelmi iskolai tanárt választották, az egyesület titkára pedig az az Ugró Gyula lett, aki 1885-ben még ügyvédbojtárként dolgozott, ám akit 1907-ben már a városi rangra emelkedett Újpest első polgármesterévé választottak. (A hitelesség kedvéért az UTE első pénztárosa Székely-Sonnenfeld Ábris, a Váci úti bőrgyár könyvelője volt.) Az alapítók elszántságát, lokálpatrióta érzelmét, és a sport iránti elkötelezettségét bizonyítja a klub hármas jelszava is: „Egység, Épség, Egyetértés”. Ez ma már a feledés homályába merült, nem úgy azonban a klub hivatalos színe, a lila és a fehér (igazából nincs rá magyarázat, hogyan esett az alapítók választása erre a két színre), mely a történelem valamennyi fordulatát – az UTE és a Budapesti Rendőregylet 1950-es kényszerházasságát (Budapesti Dózsa SE), az 1957-es „keresztelést” (Újpesti Dózsa), illetve a rendszerváltás után visszarendeződést (UTE), és a klub, valamint a fociszakosztály szétválását (Újpest FC) – túlélte.

A XIX. század végén létrejövő egyesületek elsősorban lakóhely szerint szerveződtek. Elsősorban a középosztálybeli (városi polgárság) ifjak testedzését szolgálták, ám azok a klubok, amelyek időtállóan bizonyultak, idővel a széles társadalmi rétegek előtt is megnyíltak. Az UTE az Osztrák-Magyar Monarchia korának, szokásainak megfelelően első sikereit az országos ipari és mezőgazdasági kiállítások egyik elengedhetetlen tartozékaként megrendezett tornaversenyeken aratta, majd a klub előbb vívó, később pedig atlétikai szakosztállyal is kibővült. A legnagyobb sikereket azonban a századfordulón robbanásszerűen elterjedő labdarúgásban érte el.

A két újpesti grundcsapat fúziójából létrejövő fociszakosztály a klub fejlő-

dés is meggyorsította. A csapat eleinte gróf Károlyi Lászlótól bérelte (jelképesen évi 1 aranykoronáért) a pamutgyár melletti mezőt, amelyet az Magyar Labdarúgó Szövetség 1901-ben bajnoki mérkőzésre alkalmatlannak talált. Ekkor a nagyközségi előljáróság a Népsziget egy részét bocsátotta a klub rendelkezésére. Az első stadion 1903-ban igazi lokálpatrióta összefogás eredményeképpen jött létre. Sőt az építetők – Mauthner Vilmos, Mauthner Ödön és Mauthner Alfréd, valamint Ehrenwald Vilmos – a stadion mellett egy vízitelepet, két tenispályát illetve egy nyílt vízi uszodát is létrehozott.

Az UTE igazából egy újpesti tisztviselő, Aschner Lipót (Ultrák, figyelem! Aschner Lipót zsidó származású volt, tehát az általatok oly sokszor felemlített zsidó tőke a lila-fehér klub felvirágoztatásában is nagy szerepet játszott!) volt, aki nemcsak a fociszakosztályt hívta életre, hanem a klub legfőbb mecénása, majd 1921-34 között az elnöke is volt. Az újpesti Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. vezérigazgatójaként az UTE-t az ország – és Európa – egyik legismertebb egyesületévé tette. Köszönhetően annak, hogy Hájós Alfréd terve alapján 1922-ben – az országban elsőként – igazi stadiont építtetett, ám az elnökségére tehető az első komolyabb nemzetközi sportsiker: a focisapat ugyanis 1929-ben elhódította a Közép-Európa Kupát. Irányítása alatt más sportágakban is sikereket értek el az újpesti sportolók: Halassy-Haltmayer Olivér vízilabdában Európa- és olimpiai bajnokságot, míg Kabos Endre kardvívó szintén olimpiai aranyat nyert. – RIERSCHE TAMÁS

Tudta-e?

AZ ELSŐ ÁLDÓZAT

Az 1956-os forradalom első újpesti áldozata Polcz Béla diák volt, aki teherautóról röpcédulákat osztott a társaival. A fiú holttestét a városháza melletti térre vitték, ahol az összegyűlt tömeg ledöntötte a szovjet katoná szobrát, és ennek talapzatán ravalatozták fel a diákot. A helyszínen forradalmi bizottságot is alapítottak dr. Rajki Márton ügyész vezetésével.

MINDSZENTY ÉS AZ ÚJPESTIEK

1956. október 30-án újpesti forradalmi egységek indulnak Felsőpeténybe, hogy Mindszenty Józsefet kiszabadítsák a háziőrizetből. Viszont mire odaérnek, más forradalmi erők már megelőzték őket. Ha a kiszabadításról le is késtek az újpestiek, annál nagyobb szerepük volt Mindszenty személyi védelmében: az újpesti forradalmi bizottság naponta nyolc nemzetőrt állított a primási palota bejáratához. Mindszenty levélben köszönte meg az újpestiek segítségét.

FORRÁS: HIRMAN LÁSZÓ: 1956 ÚJPESTEN (HELYTÖRTÉNETI ÉRTESÍTŐ, 2006. SZEPTEMBER)

Újpesti aranyemberek

Amíg Újpest városá nyilvánítása idén ünnepli centenáriumiát, addig a nagyközség, majd a város, végül pedig a IV. kerület patinás sportegyesülete, az Újpesti Torna Egylet már 122 évet tudhat magamögött. A jubileum apropójából magunk is utánanéztünk, vajon kik voltak azok a sportemberek, akik a legtöbbet tették az Újpest népszerűsítése érdekében. Ez a rangsorolás meglehetősen szubjektív, hisz a sportolók gyakran klubokat cserélnek, így az ő sikereiken is több klub osztozik.

TORNA

A klub legrégebbi szakosztálya az 1885-ben alapított torna volt. A sportág abszolút csillaga pedig történetesen újpesti színekben érte el a fantasztikus eredményeket.

KELETI ÁGNES (Klein Ágnes) tornász a Nemzeti Torna Egylet, a Postás és a TF után 1954-ben igazolt a Budapesti Dózsa-ba. A jelenleg Izraelben élő kiválóság pályafutása során 46 egyéni magyar bajnoki címet és nyolc összetett egyéni bajnoki címet szerzett, ötszörös olimpiai bajnok volt (ebből egyet a TF sportolójaként, négyet pedig lila-fehér színekben szerzett), többször volt olimpiai érmes és helyezett, és nyert főiskolai világbajnokságot is. 1956 után (4 aranyat nyert az olimpián) Melbourne-ben maradt, majd 1957-ben Izraelbe települt át.

VÍVÁS

A legsikeresebb magyar sportág is bővelkedik sikeremberekben. Elég csak **Gedóvári Imre, Szabó Bence, Csongrádi László** (olimpiai bajnok kardvívók) vagy

Rejtő Ildikó (olimpiai és világbajnok), **Marosi Paula** (olimpiai és világbajnok), **Stefanek Gertrúd** (olimpiai ezüst és bronzérmes, világbajnok és világbajnoki helyezett) nevét megemlítenünk. A sportág első újpesti sikere az azonban mindenképpen a háromszoros olimpiai bajnok **KABOS ENDRE** volt, aki 1934-ben lett újpesti, és, aki 1936-ban a berlini olimpián kardvívásban egyéniben és csapatban is az első helyen végzett. Pályafutásának a háború

vetett végét: 1944. november 4-én a Margit-híd felrobbantásakor veszítette az életét.

ATLÉTIKA

1958-1973 között volt az Újpesti Dózsa versenyzője **ZSIVOCZKY (Zsivótzky) GYULA** kalapácsvető. Ez alatt megszakítás nélkül 13-szor nyert magyar bajnokságot, háromszor főiskolás világbajnokságot, Európa-bajnokságon volt első, második és harmadik helyezett, és két olimpiai ezüstöt követően 1968-ban, Mexikóvárosban ötkarikás játékokat nyert. 1991-1992-ben az Újpesti Dózsa elnökhelyettese volt.

LABDARÚGÁS

Ez a sportág jelentette nekünk a legnagyobb fejtörést, mert az 1900-ban alakult labdarúgó-szakosztály színeiben számos kiválóság kergette örületbe az ellenfeleket. Elég csak a **Fogltestvéreket, Nagymarosi Mihályt**, a két **Dunait (Antalt és Edét), Kuharszki Bélát, Várhidi Pált, Fazekas Lászlót, Göröcs Jánost, Töröcsik Andrást, Zámbo Sándort** vagy **Zsengellér Gyulát** megemlíteni. Ha mégis rangsorolni kell, akkor két név – holtversenyben – az élre kívánczik: a közelmúltban váratlanul elhunyt **BENE FERENC** 1961-78 között volt az Újpesti Dózsa játékosa. 418 bajnoki meccsén 303 gólt szerzett, nyolcszor volt magyar bajnok, háromszoros kupagyőztes, ötször gólkirály, részese volt a '62-es

KEK és a '74-es BEK-menetelésnek, '69-ben döntőt játszott a Vásárvárosok Kupájában, mellesleg olimpiai bajnok (1964). Tokióban a torna gólkirálya volt, Európa-bajnoki bronzérmes, világbajnoki hatodik, háromszoros Európa-válogatott, később edző

(az Újpest és a válogatott mellett is), nemrégiben pedig Újpest díszpolgárává választották. A másik győztes pedig az újjáépített Megeyeri úti stadion névadója, **SZUSZA FERENC**, aki 1941-59 között 463 mérkőzésen 393 gólt szerzett. Ezzel mind a mai napig a honi labdarúgás abszolút csúcstartójának számít. 24 alkalommal az Aranycsapat színeiben is pályára léphetett, és 18-szor góllal hálálta meg a szövetségi kapitány bizalmát.

VÍZILABDA

A lila-fehér sportolók nemcsak a foci pályán, hanem a medencében is sok sikert arattak. Ezért pótlós sikerkövácsonk is több akad. **GYARMATI DEZSŐ, Dömötör Zoltán** mellett olyan mai kiválóságok is jelentős újpesti múlttal büszkélkedhetnek, mint **BENEDEK TIBOR, Kásás Tamás**. Én mégis a múltból választanék egy nevet: **Halassy (Haltmayer) Olivér** ugyanis olyan bravúrra volt képes, amire csak kevesen a világon. A tősgyökeres újpesti vízilabdázó (és úszó) ugyanis 8 éves korában egy villamosbaleset következtében a bal lábfejét elvesztette. Ám ő nem adta fel, és az UTE spor-

tolójaként úszásban 36 magyar bajnoki címet, a lila-fehér póló-csapattal pedig 1930-39 között tíz bajnoki címet szerzett. Mellesleg 3-szor nyert vízilabdában Európa-bajnokságot, egyszer pedig 1500 méteres gyorsúszásban. A vízilabda-válogatott tagjaként 1928-ban és 1932-ben ezüstérmes, '36-ban pedig aranyérmes szerzett az olimpián. Pályafutása befejezését követően az UTE vízilabda-capatának edzője is volt.

ÚSZÁS

A víznél maradva **DARNYI TAMÁS** nevét kell megemlítenünk, aki 1975-91 között volt az Újpesti Dózsa egyes úszója. Széchy Tamás tanítványa súlyos

szembetegsége ellenére páratlan sikersorozattal rendelkezik. 48-szor nyert felnőtt magyar bajnokságot, 9-szer csapat országos bajnokságot, 1985 és 1994 között a nemzetközi versenyeken 200 és 400 méteres vegyesúszásban verhetetlennek bizonyult. Négyyszer nyert olimpiát, nyolcszor Európa-bajnokságot, négyszer pedig világbajnokságot.

ÖTTUSA

Gyakorlatilag Darnyival egy időben kezdte meg újpesti pályafutását **MIZSÉR ATILA** öttusázó. Persze neki könnyebb dolga volt, hisz édesapja, Mizsér Jenő öttusa mesteredző volt. Attila 1985-ben, Melbourne-ben egyéni világbajnokságot nyert, amit 1987-ben Moulinsban (csapatban), 1989-ben (csapatban és váltóban), 1993-ban Darmstadtban (váltóban) megismételt. Kétszer nyert Európa-bajnokságot (Szófiában csapatban és váltóban), de a legnagyobb sikere kétségtelenül az 1988-as csapat olimpiai bajnoki cím, illetve az 1992-es egyéni ezüstérem volt.

KAJAK-KENU

Az öttusáról a lapátra váltva **FÁBIÁN LÁSZLÓT** emelném ki, aki nem azonos Mízsér Attila öttusázó csapatjával. Az újpesti Fábrián László 1950 és 1969 között volt az Újpesti Dózsa kajakosa. 23-

szoros magyar bajnok volt, és ő volt – Urányi Jánossal párban – a sportág első magyar olimpiai bajnoka (1956, K2 10.000 méteren). Emellett nyert még Európa-bajnokságot (1957-ben, '61-ben, '63-ban, '65-ben, '67-ben), illetve világbajnokságot ('58-ban, '63-ban, '66-ban). 1969-től az Újpesti Dózsa, majd UTE technikai vezetője, edzője és szakosztályvezetője. Felesége, **Rozsnyói Katalin** az Újpesti Dózsa olimpiai ezüstérmes kajakosa, aki edzőként a magyar kajakos nőket a világ élére vezette.

BIRKÓZÁS

A sportág élő legendája, szimbóluma a Nemzet Sportolójának is megválasztott **POLVÁK IMRE**. A lajosmizsei fiatalember 1949-ben kezdte újpesti karrierjét Matura Mihály irányításával.

1952 és '64 között 12 országos bajnoki címet szerzett. Három olimpián – 1952-ben, '56-ban és '60-ban – egyaránt vereséget szenvedett a döntőben, de nem adta fel, és negyedik nekifutásra 1964-ben megnyerte végre az áhított olimpiai bajnoki címet. Mielőtt többször nyert világbajnokságot pehely- vagy könnyűsúlyban. 1965-től a lila-fehér klub edzője, majd a birkózó szakosztály vezetője. Nagy szerepe van abban, hogy ez a szakosztály mind a mai napig működik. Polvák Imre mellett egy másik kiválóság, **Növényi Norbert** is újpesti színekben nyert olimpiai bajnokságot (1980-ban, Moszkvában).

EGYÉB

Az UTE működését – a többi magyar sportklubhoz hasonlóan – behatárolja, hogy évről évre csökkennek az anyagi források. Ennek a tendenciának az évek múlásával több szakosztály is áldozatul esett. Így ma már csak a lila-fehér sporttörténelem ismerői tudják,

hogyan egykoron **Máté Sándor** 500 centiméteres cross motorral aratott nemzetközi sikereket, a triatlonos **Molnár Erika** Világkupát nyert, és olimpián is szerepelt, **Bardi Gyöngyi** röplabdázóként írta be a nevét a magyar sportlexikonokba, míg a teniszező **Gulyás István** és **Baranyi Szabolcs** nevét Európa teniszstadionjaiban is jól ismerték.

KÜZDŐSPORTOK

Ökölvívásban **Lévai Sándornak**, a moszkvai olimpia bronzérmesének, cselgáncsban pedig **Csák Józsefnek**, az 1986-os Európa-bajnok, 1992-es olimpiai bronzérmes dzsúdósnak a nevét kell megemlíteni.

SPORTLÖVÉSZEZET

Ebben a sportágban **Varga Károlynak** (1980-ban a moszkvai olimpián még a Központi Lőklub színeiben világcsúccsal első), **dr. Hammerl Lászlónak**, a tokiói olimpia bajnokának (később lett az Újpesti Dózsa versenyzője), illetve a világ- és Európa-bajnok **Jóó Évának** a nevét kell feltétlenül megemlítenünk.

JÉGKORONG

Az UTE jégkorongszakosztálya eredetileg 1930 óta, valójában azonban csak 1955 óta működik. Az utóbbi dátum óta eltelt fél évszázad alatt a klub 13-szor nyerte meg a magyar bajnokságot. Az 52 év legjobb hokisa pedig kétségtelenül Ancsin János volt, aki 1982 és '88 között hét alkalommal nyert újpesti színekben magyar bajnokságot. (kétszer a Dunaújváros színeiben is első volt.) 1978 és '81 között egymás után háromszor választották őt meg az év legjobb ifi játékosának, '91-ben és '95-ben pedig a felnőttek között érdemelte ki a legtechnikásabb játékos büszke címet. Tagja, sőt már fiatal kora ellenére is vezéregyénisége volt az 1983-ban a Budapest Sportsarnokban megrendezett C csoportos világbajnokságon a feljutást jelentő második helyen végzett magyar válogatottnak. A címeres mezben 225-ször szerepelt. Egy számítás szerint **ANCSIN JÁNOS** 1987 és '99 között 82 mérkőzésen 101 gólt ütött, és 135 gólpasszt adott, mely eredménnyel még az NHL-sztárokat is megelőzi. Ilyen mutatóval rajta kívül senki sem rendelkezik a világon.

– RIIERSCH TAMÁS

Tragikus sorsú újpesti labdarúgó

A 122 esztendőes Újpesti Torna Egylet bővelkedik a legendás történetekben. Elég csak a nagy bajnokok élettörténetét átolvasni, máris olyan életutakkal találkozhatunk, mint Halassy (Haltmayer) Olivéré (őt említjük egy másik cikkünkben). A kétszeres olimpiai bajnok pólós kortársa volt a kiváló balkezes kardvívó, Kabos Endre, aki 1936-ban a hitleri Németország ötkarikás játéka a kardvívás egyéni és csapat számában is diadalmaskodott, ám szintén a hitleri Németország jóvoltából 1944. november 4-én, a Margit híd felrobbantásakor életét veszítette. Én mégis egy harmadik újpesti sportolót választottam a centenáriumi számba. Szűcs Sándor labdarúgó tragikus sorsa ugyanis mind a mai napig élénken él a lila-fehér sportcsaládban.

Az Újpesti TE, majd Budapesti Dózsa hátvédje hatalmas termetű, erőteljes labdarúgó volt, akinek a játékát ragyogó rúgótechnika, kiváló fejjáték és nagy határozottság jellemezte. Nem megfelelő gyorságát pontos helyezkedéssel, remek szerelési és ütemérzéskével ellensúlyozta. A kitűnő sportember 163 első osztályú mérkőzésen erősítette a lila-fehér fővárosi csapatot, és összesen 23 alkalommal talált az ellenfelek hálójába. Tehetségét bizonyítja, hogy abban az időszakban, amikor a már Puskás és Bozsik nevével fémjelzett válogatott alakulóféltben volt, 19-szer ő is magára húzhatta a címeres mezt.

Válogatott mérkőzésein gólt ugyan nem szerzett, az akkori géniuszok barátjának vallhatta magát. Mikor bajba került – Ausztrián keresztül Olaszországba akart szökni, ahol már az AC Milan várta volna –, Puskásék minden követ megmozgattak, ám hiába. Az akkori hatalom példát akart statuálni.

Szűcs Sándor élete akkor fordult tragikus irányba, amikor szerelmes lett Kovács Erzsibe, a tehetséges, fiatal és nagyon szép énekesnőbe. A két szerelmes aztán úgy döntött, hogy 1951-ben illegális úton távoznak a népi demokratikus Magyarországról. Némi keresgélés után egy Kovács József nevű férfit bukkantak, aki állítólag Horthy Miklós testőre volt, és fél kiló aranyért, illetve 5000 dollárért vállalta, hogy kijuttatja őket az országból. Az újpesti csapatnál belügyi alkalmazásban futballozó Szűcs Sándor a gyanús jelek ellenére – a vezető szinte rábeszélte őt és kedvesét a disszidálásra – hitt a férfinak. Ráadásul rendőrként a löfőgyverét is magával vitte a végzetes útra. A segítő a határ előtt még arra is rábeszélte, hogy csőre töltsé pisztolyát. Az osztrák határon azonban nem sikerült átjutniuk, mivel az áruló férfi törbe csalta őket. Szűcsöt és Kovács Erzsit fegyveres katonák várták a zöldhatáron, majd mindkettőjüket bilincsbe verve visszazállították a fővárosba. Az énekesnőt négy év börtönre ítélték, ám az újpesti labdarúgóra sokkal súlyosabb büntetést szabtak ki. Hazaárulás, fegyvercsempészség és csoportos szökés vádjával kötél általi halálra ítélték, az ítéletet pedig még abban az évben végre is hajtották. 1989-ben az ellene hozott ítéletet törvénytelennek minősítették, majd két év múlva érdemei elismeréseképpen posztumusz rendőr alezredesé nevezték ki.

Újpesten az Ugró Gyula sori Általános Iskola 1993. óta viseli a fiatalon elhunyt labdarúgó nevét. Az iskola akkori vezetése úgy vélte, a tragikus sorsú focista, mind sporttevékenységével, mind helytállásával példaképékként állítható a gyerekek elé. Igazuk volt.

– RIIERSCH TAMÁS

Újpesti Napló

Újpest Önkormányzatának hivatalos lapja

Kiadó: Újpesti Média Kht.

Ügyvezető igazgató: Dr. Novák Tamás

A lapszámot szerkesztette: Szálinger Balázs

A különszám szerzői: Fellner Tibor, Krizsán Sándor, Kubát Júlia,
Riersch Tamás, Rojkó Annamária, Szöllősy Adrienne

Fotó: Horváth Dávid

Titkárságvezető-hirdetésszervező: Szerencsi Csilla

Szerkesztőség és hirdetésfelvétel:

Hétfő: 8-16, Szerda: 8-16, Péntek: 9-12.

1043 Budapest, Tavasz utca 4., I. em. Telefon: 785-0366, 785-0566,
784-3955, 785-4569, Fax: 785-0466

Hirdetésfeladás e-mailben is: szerkesztoseg@ujpestimedia.hu,

hirdetes@ujpestimedia.hu,

Lapterv, nyomdai előkészítés: K8

Nyomdai előállítás: Pauker nyomdaipari Kft. Budapest, Baross u. 11-15.

Terjeszti: DM Hungary Kft., Tel.: 887-0737

A különszám megjelent 60.000 példányban.

